

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

ННІ/факультет	Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра	Кафедра публічного управління та адміністрування
Спеціальність	281 Публічне управління та адміністрування
Форма навчання	заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

ХРИСТУСЬ Анастасія Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

на тему **Удосконалення механізмів стимулювання
соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного
відновлення**

(повна назва теми)

за матеріалами

(повна назва бази дослідження)

науковий керівник

К.Ю.Н., доцент
(наук. ступінь, вчене звання)

(підпис)

Нестеренко К. О.
(прізвище, ініціали)

Робота допущена до захисту в ЕК

Протокол засідання кафедри
від «19» червня 2026 р. № 14

В.о. завідувача
кафедри

(підпис)

К.Є.Н., доцент
Наук. ступінь, вчене звання

Г. ПУРІЙ
Ініціал, прізвище

Кривий Ріг – 2026

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

ННІ/факультет	Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра	Кафедра публічного управління та адміністрування
Спеціальність	281 Публічне управління та адміністрування
Форма навчання	денна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. завідувача
кафедри

(підпис)

Г. ПУРІЙ

(Ініціал, прізвище)

«19» червня 2026 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ
Христуь Анастасії Володимирівни**

1. Тема роботи Удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Керівник роботи кандидат юридичних наук, доцент Нестеренко Катерина Олександрівна затверджені наказом закладу вищої освіти від «06» квітня 2026 р. № 245-ст

2. Строк подання здобувачем роботи до «19» червня 2026 р.

3. Зміст кваліфікаційної роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1. Теоретичні засади стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення. 1.1 Сутність та складові соціально-економічного розвитку регіонів у системі державного управління. 1.2 Теоретичні підходи та механізми стимулювання регіонального розвитку в умовах трансформаційних змін. 1.3 Нормативно-правове та інституційне забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні.

Розділ 2. Аналіз сучасного стану та механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. 2.1 Аналіз соціально-економічного стану регіонів України в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій. 2.2 Оцінка ефективності державних та регіональних механізмів стимулювання розвитку територій. 2.3 Стримуючі чинники соціально-економічного розвитку регіонів у процесі післявоєнного відновлення.

Розділ 3. Напрями удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення. 3.1 Зарубіжний досвід післявоєнного відновлення територій та можливості його адаптації в Україні. 3.2 Удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку. 3.3 Стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови України.

Об'єкт дослідження: процеси стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Предмет дослідження: механізми стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Мета кваліфікаційної роботи: обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

5. Дата видачі завдання « » 2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата, підпис)
1	Підготовка розділу 1		
2	Підготовка розділу 2		
3	Підготовка розділу 3		
4	Перевірка кваліфікаційної магістерської роботи на наявність ознак академічного плагіату за допомогою програм StrikePlagiarism	11.06.2026 р.	11.06.2026 р.
5	Отримання відгуку від наукового керівника	до 12.06.2026 р.	до 12.06.2026 р.
6	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	до 18.06.2026 р.	до 18.06.2026 р.
7	Ресстрація завершеної кваліфікаційної роботи	до 18.06.2026 р.	до 18.06.2026 р.
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	19.06.2026 р.	19.06.2026 р.
9	Підготовка до захисту в ЕК	до 24.06.2026 р.	до 24.06.2026 р.

Завдання підготував науковий керівник

(підпис) Нестеренко К. О.
(прізвище та ініціали)

Завдання одержав

(підпис) Христусь А. В.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної бакалаврської роботи

здобувачки спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Христусь Анастасії Володимирівни «Удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення». – Державний університет економіки і технологій, 2026 р.

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 82 сторінки, містить 22 таблиці, 4 рисунка і 62 використаних джерела.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи: обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Завдання дослідження: дослідити сутність та складові соціально-економічного розвитку регіонів у системі державного управління; розкрити теоретичні підходи та механізми стимулювання регіонального розвитку в умовах трансформаційних змін; проаналізувати нормативно-правове та інституційне забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні; здійснити аналіз сучасного соціально-економічного стану регіонів України в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій; оцінити ефективність державних та регіональних механізмів стимулювання розвитку територій; визначити основні стримуючі чинники соціально-економічного розвитку регіонів у процесі післявоєнного відновлення; дослідити зарубіжний досвід післявоєнного відновлення територій та можливості його адаптації в Україні; розробити пропозиції щодо удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку; обґрунтувати стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови України.

Об'єкт дослідження: процеси стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Предмет дослідження: механізми стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Одержані результати (практичне значення): розроблення рекомендацій щодо удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення. Запропоновані підходи можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час формування та реалізації державної регіональної політики, розроблення стратегій розвитку територій, програм відновлення регіонів та заходів із підвищення їх економічної стійкості й конкурентоспроможності.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток регіонів, регіональний розвиток, державна регіональна політика, стимулювання розвитку регіонів, післявоєнне відновлення, післявоєнна відбудова, державне управління, механізми стимулювання, територіальний розвиток, регіональна економіка, стратегічне планування, регіональна політика, інвестиційна діяльність, інфраструктурне відновлення, економічна стійкість регіонів, децентралізація.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	7
1.1 Сутність та складові соціально-економічного розвитку регіонів у системі державного управління	7
1.2 Теоретичні підходи та механізми стимулювання регіонального розвитку в умовах трансформаційних змін	13
1.3 Нормативно-правове та інституційне забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні	18
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	24
2.1 Аналіз соціально-економічного стану регіонів України в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій	24
2.2 Оцінка ефективності державних та регіональних механізмів стимулювання розвитку територій	31
2.3 Стримуючі чинники соціально-економічного розвитку регіонів у процесі післявоєнного відновлення	36
Висновки до розділу 2	42
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	44
3.1 Зарубіжний досвід післявоєнного відновлення територій та можливості його адаптації в Україні	44
3.2 Удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку	49
3.3 Стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови України	58
Висновки до розділу 3	63
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Сучасний етап розвитку України характеризується безпрецедентними викликами, пов'язаними з наслідками повномасштабної війни, що спричинила значні руйнування виробничої, транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури, поглиблення міжрегіональних диспропорцій, скорочення економічної активності, втрату людського капіталу та посилення демографічних проблем. У таких умовах особливого значення набуває проблема забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку регіонів, оскільки саме регіональний рівень виступає ключовою ланкою реалізації державної політики відновлення, забезпечення економічної стійкості територій та підвищення якості життя населення.

В умовах післявоєнного відновлення соціально-економічний розвиток регіонів стає одним із визначальних чинників забезпечення сталого розвитку держави. Від ефективності механізмів стимулювання розвитку територій залежить швидкість відбудови зруйнованої інфраструктури, відновлення виробничого потенціалу, створення нових робочих місць, залучення інвестицій, розвиток підприємництва та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Особливої актуальності набуває необхідність формування нової моделі регіональної політики, яка враховуватиме сучасні безпекові виклики, потреби післявоєнної реконструкції та стратегічні орієнтири європейської інтеграції України.

Протягом останніх років в Україні відбулися суттєві зміни у системі державного управління регіональним розвитком, пов'язані з реалізацією реформи децентралізації, розширенням фінансових можливостей територіальних громад та впровадженням нових інструментів стратегічного планування. Разом із тим сучасні виклики потребують подальшого вдосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення ефективності використання наявних ресурсів та

формування дієвих інструментів підтримки територій, які зазнали найбільших втрат унаслідок воєнних дій.

Проблематика регіонального розвитку та механізмів його стимулювання є предметом досліджень багатьох українських науковців. Значний внесок у розвиток теоретичних засад регіональної політики, державного управління територіальним розвитком, механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів та післявоєнного відновлення територій зробили К. Скребкова, О. Дороховський, О. Радзієвський, І. Лопушинський, Л. Мельник, В. Удовиченко, К. Бондар, О. Карась, В. Плахотнюк, Т. Савченко, О. Ніколюк, Р. Конкін та інші дослідники. Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів саме в умовах післявоєнного відновлення залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого наукового обґрунтування.

Актуальність зазначеної проблематики, необхідність формування нових підходів до державної регіональної політики, а також практична потреба у розробленні ефективних механізмів відновлення територій зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи та визначили її зміст.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- дослідити сутність та складові соціально-економічного розвитку регіонів у системі державного управління;
- розкрити теоретичні підходи та механізми стимулювання регіонального розвитку в умовах трансформаційних змін;
- проаналізувати нормативно-правове та інституційне забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні;
- здійснити аналіз сучасного соціально-економічного стану регіонів України в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій;

- оцінити ефективність державних та регіональних механізмів стимулювання розвитку територій;
- визначити основні стримуючі чинники соціально-економічного розвитку регіонів у процесі післявоєнного відновлення;
- дослідити зарубіжний досвід післявоєнного відновлення територій та можливості його адаптації в Україні;
- розробити пропозиції щодо удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку;
- обґрунтувати стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови України.

Об'єктом дослідження є процеси стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Предметом дослідження є механізми стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, методи аналізу та синтезу застосовано для дослідження сутності соціально-економічного розвитку регіонів та механізмів його стимулювання; системний підхід – для дослідження взаємозв'язків між складовими регіонального розвитку; порівняльний метод – для вивчення зарубіжного досвіду післявоєнного відновлення територій; статистичний аналіз – для оцінювання сучасного стану соціально-економічного розвитку регіонів України; графічний та табличний методи – для наочного представлення результатів дослідження; метод узагальнення – для формування висновків і практичних рекомендацій.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, аналітичні матеріали органів державної влади, міжнародних організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені питанням регіонального розвитку та післявоєнного відновлення територій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій щодо удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення. Запропоновані підходи можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час формування та реалізації державної регіональної політики, розроблення стратегій розвитку територій, програм відновлення регіонів та заходів із підвищення їх економічної стійкості й конкурентоспроможності.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 82 сторінки, містить 22 таблиці, 4 рисунка і 62 використаних джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

1.1 Сутність та складові соціально-економічного розвитку регіонів у системі державного управління

У сучасних умовах трансформації системи публічного управління, децентралізації влади, поглиблення міжрегіональних диспропорцій та необхідності післявоєнного відновлення України особливої актуальності набуває питання забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку регіонів. Саме регіональний рівень сьогодні виступає ключовою ланкою реалізації державної політики, оскільки через нього забезпечується функціонування виробничої, соціальної, інфраструктурної, інвестиційної, демографічної та гуманітарної систем держави. Соціально-економічний розвиток регіонів у сучасній науковій парадигмі розглядається не лише як процес зростання економічних показників, а як комплексна багаторівнева система змін, що охоплює підвищення якості життя населення, розвиток людського потенціалу, формування конкурентоспроможної економіки, зміцнення соціальної стабільності, забезпечення екологічної безпеки та підвищення ефективності управлінських механізмів.

Наукові підходи до трактування сутності соціально-економічного розвитку регіонів є достатньо різноманітними, що пояснюється багатовимірністю самого поняття та складністю його структурних елементів. Частина дослідників акцентує увагу на економічному зростанні регіону, інші – на соціальних трансформаціях, людському розвитку, інституційній спроможності чи територіальній конкурентоспроможності. У межах сучасної концепції

державного управління соціально-економічний розвиток регіонів дедалі більше пов'язується із принципами сталого розвитку, стратегічного планування, інклюзивності, цифровізації та регіональної безпеки.

Таблиця 1.1.1

Наукові підходи до визначення сутності соціально-економічного розвитку регіонів

Науковець	Визначення соціально-економічного розвитку регіонів	Основний акцент
1	2	3
Скребкова К. С. [47]	Соціально-економічний розвиток регіону є процесом структурних змін у господарській системі території, спрямованих на підвищення рівня життя населення	Структурна модернізація
Дороховський О. М., Радзівський О. І. [16]	Розвиток регіону – це сукупність економічних, соціальних та інституційних змін, які забезпечують комплексне функціонування території	Комплексність
Лопушинський І. П. [27]	Соціально-економічний розвиток регіонів є результатом реалізації державної регіональної політики та ефективного використання внутрішнього потенціалу територій	Державна політика
Мельник Л. Ю., Удовиченко В. П. [30]	Регіональний розвиток передбачає забезпечення економічної стабільності, інноваційності та конкурентоспроможності регіональної системи	Конкурентоспроможність
Бондар К. В. [3]	Соціально-економічний розвиток регіонів полягає у збалансуванні економічних, соціальних та просторових процесів	Просторовий розвиток
Бицюра Ю., Манжула Є., Ілюхіна В. [0]	Регіональний розвиток визначається через рівень економічної активності, інвестиційної привабливості та соціальної захищеності населення	Інвестиційний потенціал
Карась О. С. [21]	Соціально-економічний розвиток регіону характеризується здатністю території до саморозвитку та забезпечення високої якості життя населення	Саморозвиток регіону
Плахотнюк В. [39]	Регіональний розвиток є процесом ефективного використання ресурсного потенціалу території	Ресурсний потенціал
Савченко Т. В., Ніколюк О. В., Конкін Р. [46]	Соціально-економічний розвиток регіонів формується під впливом інституційних, демографічних та економічних факторів	Інституційний підхід

Продовження табл. 1.1.1

1	2	3
Шалімов В. В., Решетов В. О., Мельник Т. А. [50]	Розвиток регіону передбачає узгодження інтересів держави, бізнесу та населення в межах територіальної системи	Партнерська взаємодія

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [2], [4], [17], [22], [28], [31], [40], [47-48], [51].

Систематизація наукових підходів свідчить про те, що більшість дослідників розглядають соціально-економічний розвиток регіонів як комплексний процес, який не обмежується лише економічним зростанням. Важливого значення набувають соціальні параметри, інституційна ефективність, інноваційність, якість управління, розвиток людського капіталу та територіальна згуртованість. Особливо актуальним це стає в умовах сучасних викликів, пов'язаних із воєнними ризиками, демографічними втратами, руйнуванням інфраструктури та необхідністю адаптації регіональної політики до європейських стандартів управління.

У системі державного управління соціально-економічний розвиток регіонів виконує одночасно декілька функцій. По-перше, він виступає основою забезпечення територіальної цілісності держави через формування збалансованого просторового розвитку. По-друге, забезпечує реалізацію соціальної функції держави шляхом створення умов для підвищення рівня зайнятості, доходів населення, доступності соціальних послуг та розвитку людського потенціалу. По-третє, регіональний розвиток є інструментом економічної стабілізації та стимулювання інвестиційної активності. По-четверте, ефективне регіональне управління сприяє посиленню конкурентоспроможності територій та інтеграції регіонів у міжнародний економічний простір [28].

Важливо зазначити, що сучасне розуміння соціально-економічного розвитку регіонів значною мірою ґрунтується на концепції сталого розвитку, яка передбачає гармонійне поєднання економічної, соціальної та екологічної складових. У цьому контексті регіональний розвиток розглядається як процес

забезпечення довгострокового економічного зростання без виснаження природних ресурсів та погіршення соціального середовища. Такий підхід активно використовується в країнах Європейського Союзу та поступово інтегрується у систему державного управління України.

Таблиця 1.1.2

Основні складові соціально-економічного розвитку регіонів

Складова	Характеристика	Основні показники
Економічна	Відображає рівень розвитку виробництва, інвестиційної активності та підприємництва	ВРП, обсяг інвестицій, рівень зайнятості
Соціальна	Характеризує рівень життя населення та соціального забезпечення	Доходи населення, рівень бідності, доступність освіти
Інфраструктурна	Визначає стан транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури	Якість доріг, забезпечення енергоресурсами
Демографічна	Оцінює чисельність та структуру населення	Народжуваність, смертність, міграція
Екологічна	Відображає стан навколишнього середовища	Викиди, рівень забруднення
Інноваційна	Характеризує розвиток технологій та інновацій	Кількість інноваційних підприємств
Інституційна	Визначає ефективність системи управління	Якість управлінських рішень
Безпекова	Пов'язана зі стійкістю регіону до кризових явищ	Рівень безпеки критичної інфраструктури

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [29].

Кожна із зазначених складових перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими елементами регіональної системи. Зокрема, економічне зростання без належного соціального забезпечення населення не може вважатися ефективним, оскільки не забезпечує підвищення якості життя. Водночас недостатній рівень інфраструктурного розвитку обмежує інвестиційну привабливість регіону та стримує розвиток підприємництва. Особливого значення набуває інституційна складова, оскільки саме ефективність органів державної влади та місцевого самоврядування визначає якість стратегічного планування, координації ресурсів та реалізації регіональної політики.

У сучасних умовах система державного управління соціально-економічним розвитком регіонів ґрунтується на принципах децентралізації, субсидіарності, партнерства та стратегічного планування. Реформа

децентралізації в Україні суттєво змінила механізми регіонального управління, передавши значну частину повноважень та ресурсів на місцевий рівень. Зазначене створило передумови для посилення фінансової самостійності територіальних громад, активізації місцевого економічного розвитку та формування нових моделей регіонального управління [29].

Таблиця 1.1.3

Ключові фактори впливу на соціально-економічний розвиток регіонів

Група факторів	Вплив на регіональний розвиток
Політичні	Визначають стабільність державної політики та якість управління
Економічні	Формують інвестиційний клімат та економічну активність
Соціальні	Впливають на людський потенціал та рівень життя населення
Демографічні	Визначають трудовий потенціал регіону
Інноваційні	Стимулюють модернізацію економіки
Екологічні	Формують екологічну безпеку території
Воєнні	Впливають на безпекову та інфраструктурну стійкість
Інституційні	Визначають ефективність реалізації державної політики

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Суттєвої трансформації зазнали також підходи до оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів. Якщо раніше домінували переважно економічні індикатори, то нині оцінювання здійснюється на основі комплексних систем показників, які охоплюють економічні, соціальні, екологічні, інституційні та безпекові параметри. Особливого значення набувають індикатори людського розвитку, рівня цифровізації, інвестиційної спроможності та стійкості регіональної інфраструктури.

У контексті післявоєнного відновлення України проблема соціально-економічного розвитку регіонів набуває стратегічного значення. Значні руйнування інфраструктури, демографічні втрати, вимушена міграція населення та нерівномірність економічного потенціалу регіонів формують потребу у принципово нових механізмах державного управління регіональним розвитком. У цих умовах державна регіональна політика повинна орієнтуватися не лише на подолання кризових явищ, а й на формування довгострокових моделей інноваційного, безпечного та конкурентоспроможного розвитку територій.

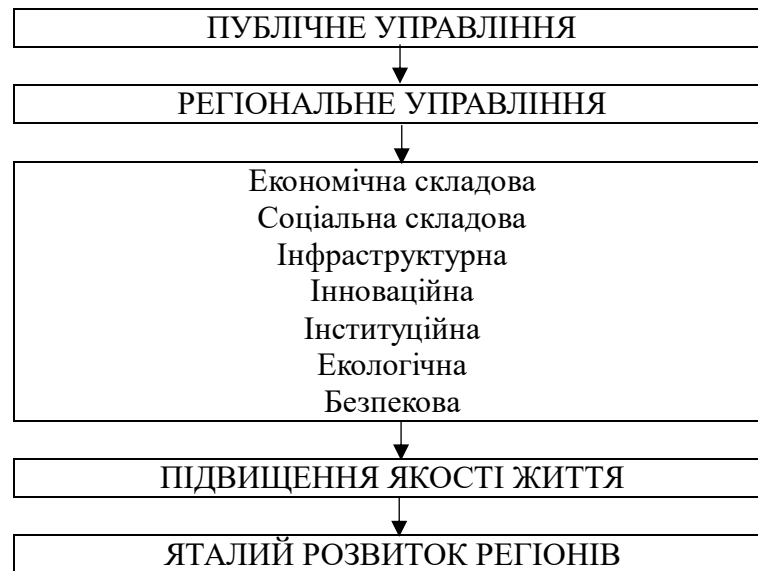

Рис. 1.1.1 – Структура соціально-економічного розвитку регіонів у системі публічного управління

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Отже, соціально-економічний розвиток регіонів у системі державного управління являє собою складний багатокомпонентний процес, спрямований на забезпечення збалансованого функціонування територій, підвищення рівня життя населення, зміцнення економічної стійкості та формування конкурентоспроможної регіональної системи. Сучасні наукові підходи свідчать про поступовий перехід від вузького економічного трактування регіонального розвитку до комплексного бачення, яке охоплює соціальні, інституційні, екологічні та безпекові аспекти. У сучасних умовах особливого значення набуває формування ефективних механізмів державного управління регіональним розвитком, здатних забезпечити адаптацію територій до кризових викликів та створити основу для післявоєнного відновлення України.

1.2 Теоретичні підходи та механізми стимулювання регіонального розвитку в умовах трансформаційних змін

В умовах сучасних трансформаційних процесів, які охоплюють економічну, соціальну, політичну та безпекову сфери, питання стимулювання регіонального розвитку набуває особливого значення для системи державного управління. Посилення глобалізаційних процесів, поглиблення регіональних диспропорцій, цифровізація економіки, децентралізація влади, євроінтеграційний курс України та наслідки воєнних дій формують нові виклики для державної регіональної політики. За таких умов ефективне стимулювання регіонального розвитку стає одним із ключових напрямів забезпечення економічної стабільності держави, підвищення конкурентоспроможності територій та формування умов для післявоєнного відновлення України.

Теоретичне осмислення механізмів стимулювання регіонального розвитку ґрунтується на значній кількості наукових концепцій та підходів, сформованих у межах економічної теорії, державного управління, регіоналістики та просторової економіки. У сучасній науковій літературі стимулювання регіонального розвитку розглядається як система організаційно-економічних, фінансових, інституційних, інноваційних та управлінських заходів, спрямованих на активізацію внутрішнього потенціалу територій, подолання міжрегіональних диспропорцій, забезпечення інвестиційної привабливості та підвищення якості життя населення.

Серед основних теоретичних підходів до стимулювання регіонального розвитку важливе місце займає концепція ендогенного розвитку, відповідно до якої головним джерелом економічного зростання регіону виступають внутрішні ресурси території: людський капітал, інноваційний потенціал, підприємницька активність, інституційна спроможність та локальні конкурентні переваги. Представники цього підходу наголошують на необхідності переходу від політики

централізованого перерозподілу ресурсів до формування умов для саморозвитку регіонів [10].

Не менш важливим є екзогенний підхід, який акцентує увагу на зовнішніх факторах стимулювання регіонального розвитку, зокрема державних інвестиціях, міжбюджетному вирівнюванні, міжнародній технічній допомозі, інструментах державної підтримки бізнесу та залученні зовнішнього капіталу. Саме цей підхід тривалий час домінував у практиці реалізації державної регіональної політики в Україні, однак сучасні трансформаційні зміни зумовлюють необхідність поєднання екзогенних та ендегенних механізмів розвитку [19].

Таблиця 1.2.1

Теоретичні підходи до стимулювання регіонального розвитку

Теоретичний підхід	Представники	Основна характеристика	Значення для регіональної політики
Ендегенний підхід	Васильчак С. В., Дубина М. П., Бойченко Е. Б. [5]	Орієнтація на внутрішній потенціал регіону	Розвиток локальної економіки
Екзогенний підхід	Галунець Н. І. Кормишкіна І. В. [6]	Використання зовнішньої державної підтримки	Бюджетне стимулювання
Концепція сталого розвитку	Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. [54]	Поєднання економічної, соціальної та екологічної складових	Збалансований розвиток
Теорія полюсів зростання	Колодійчук І. А., Куртяк М. Б. [24]	Формування центрів економічного розвитку	Регіональна концентрація ресурсів
Інноваційний підхід	Остапенко М. С. [36]	Інновації як рушій розвитку	Технологічна модернізація
Кластерний підхід	Гармідер Л. Д. [7]	Формування регіональних кластерів	Підвищення конкурентоспроможності
Інституційний підхід	Кобеля З. І., Тодорюк С. І., Матійчик О. Д. [23]	Роль ефективних інституцій	Якість управління
Смарт-спеціалізація	Близнюк А. С., Асоян Е. Ш. [2]	Розвиток унікальних переваг територій	Інноваційна регіональна політика

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [3], [6-8], [24-25], [37], [55].

У сучасній системі державного управління дедалі більшого значення набуває концепція смарт-спеціалізації, яка активно використовується країнами Європейського Союзу як основа формування регіональної політики. Її сутність полягає у визначенні унікальних конкурентних переваг територій та концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку. Для України ця концепція є особливо актуальною, оскільки дозволяє забезпечити диференційований підхід до розвитку регіонів з урахуванням їх економічної структури, ресурсного потенціалу та безпекових викликів [26].

Суттєвий вплив на формування сучасних механізмів стимулювання регіонального розвитку справляє концепція сталого розвитку, яка передбачає досягнення економічного зростання без погіршення екологічного стану та соціальної ситуації. У межах цього підходу регіональна політика орієнтується не лише на забезпечення економічних результатів, а й на розвиток людського капіталу, екологічну безпеку, інклюзивність та територіальну згуртованість.

Трансформаційні зміни, що відбуваються в Україні, значною мірою пов'язані із реформою децентралізації, яка суттєво змінила систему управління регіональним розвитком. Передача фінансових ресурсів та управлінських повноважень на місцевий рівень створила нові можливості для формування власної політики розвитку територій, однак одночасно посилила потребу у створенні ефективних механізмів стимулювання економічної активності, інвестиційної привабливості та міжмуніципального співробітництва [48].

Таблиця 1.2.2

Основні механізми стимулювання регіонального розвитку

Механізм	Зміст	Очікуваний результат
1	2	3
Фінансово-бюджетний	Державні субвенції, дотації, фонди регіонального розвитку	Зменшення міжрегіональних диспропорцій
Інвестиційний	Залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій	Розширення економічної бази
Інноваційний	Підтримка технологій та стартапів	Технологічна модернізація
Інфраструктурний	Розвиток транспортної та енергетичної інфраструктури	Підвищення мобільності та безпеки

Продовження табл. 1.2.2

1	2	3
Інституційний	Удосконалення системи управління	Підвищення ефективності регіональної політики
Податковий	Податкові пільги та стимули	Активізація підприємництва
Соціальний	Розвиток освіти, медицини та зайнятості	Підвищення якості життя
Цифровий	Впровадження цифрових технологій	Цифровізація регіональної економіки

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [27], [49].

Важливого значення в сучасних умовах набувають інноваційні механізми стимулювання регіонального розвитку. Регіони, які здатні формувати інноваційні екосистеми, демонструють вищі темпи економічного зростання та більшу стійкість до кризових явищ. У зв'язку з цим державна регіональна політика повинна орієнтуватися на підтримку наукових центрів, технологічних парків, інноваційних кластерів та цифрової трансформації територій.

Сучасні дослідники також наголошують на важливості інституційного забезпечення регіонального розвитку. Ефективність механізмів стимулювання значною мірою залежить від якості державного управління, прозорості прийняття рішень, рівня взаємодії між органами влади, бізнесом та громадськістю. За відсутності належної інституційної спроможності навіть значні фінансові ресурси не забезпечують досягнення очікуваних результатів [8].

Таблиця 1.2.3

Трансформаційні чинники впливу на регіональний розвиток України

Чинник	Характер впливу
Децентралізація	Посилення фінансової самостійності регіонів
Євроінтеграція	Гармонізація регіональної політики з ЄС
Воєнні дії	Руйнування інфраструктури та міграція населення
Цифровізація	Формування цифрової економіки
Глобалізація	Посилення конкуренції між регіонами
Демографічні зміни	Скорочення трудового потенціалу
Інноваційний розвиток	Підвищення технологічної конкурентоспроможності
Енергетичні виклики	Необхідність енергетичної стійкості

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [8].

Особливої уваги потребує фінансово-бюджетний механізм стимулювання регіонального розвитку, оскільки саме через нього реалізується значна частина державної підтримки територій. В Україні ключову роль у цьому процесі відіграє Державний фонд регіонального розвитку, який забезпечує фінансування інфраструктурних та інвестиційних проєктів. Однак сучасні виклики вимагають модернізації механізмів фінансового стимулювання, підвищення прозорості розподілу ресурсів та посилення орієнтації на результативність використання бюджетних коштів.

Рис. 1.2.1 – Система механізмів стимулювання регіонального розвитку

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

У сучасних умовах воєнних трансформацій регіональний розвиток України повинен ґрунтуватися на принципах стійкості, адаптивності, інноваційності та багаторівневого управління. Важливого значення набуває формування нових моделей взаємодії держави, місцевого самоврядування, бізнесу та громадянського суспільства. Саме така модель дозволяє забезпечити комплексне стимулювання територіального розвитку, підвищення інвестиційної активності та відновлення економічного потенціалу регіонів.

Отже, теоретичні підходи до стимулювання регіонального розвитку в умовах трансформаційних змін свідчать про поступовий перехід від

централізованих моделей управління до комплексних систем багаторівневого регулювання, заснованих на принципах децентралізації, сталого розвитку, інноваційності та партнерської взаємодії. Сучасні механізми стимулювання регіонального розвитку охоплюють фінансово-бюджетні, інституційні, інвестиційні, інноваційні та соціальні інструменти, спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності територій та підвищення якості життя населення. В умовах післявоєнного відновлення України особливого значення набуває модернізація системи державного управління регіональним розвитком на основі європейських підходів, цифровізації та смарт-спеціалізації.

1.3 Нормативно-правове та інституційне забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні

У сучасних умовах трансформації системи державного управління, децентралізації влади, євроінтеграційних процесів та післявоєнного відновлення України особливого значення набуває формування ефективної системи нормативно-правового та інституційного забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Саме нормативно-правова база визначає стратегічні засади регіональної політики, механізми взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування, принципи фінансового забезпечення розвитку територій та інструменти стимулювання економічної активності. Водночас інституційне забезпечення регіонального розвитку формує організаційне середовище реалізації державної регіональної політики та визначає ефективність функціонування системи управління територіальним розвитком.

У науковій літературі нормативно-правове забезпечення регіонального розвитку розглядається як сукупність законодавчих, нормативних, стратегічних та програмних документів, що регулюють процеси формування та реалізації

державної регіональної політики, визначають механізми фінансової підтримки територій, стимулювання інвестиційної діяльності, міжбюджетного регулювання та стратегічного планування розвитку регіонів. Інституційне забезпечення при цьому трактується як система державних органів, органів місцевого самоврядування, регіональних інституцій розвитку, агенцій, фондів та інших суб'єктів, які забезпечують реалізацію політики регіонального розвитку [51].

Основу нормативно-правового забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні становлять Конституція України [25], Закон України «Про засади державної регіональної політики» [40], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [43], Бюджетний кодекс України [4], Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки [41], а також низка підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують механізми фінансування регіонального розвитку, діяльність територіальних громад та реалізацію регіональних програм.

Особливого значення для формування сучасної системи регіонального розвитку набуло ухвалення Закону України «Про засади державної регіональної політики» [40], який визначив основні принципи, цілі та інструменти реалізації державної регіональної політики. У законі закріплено принципи комплексності, субсидіарності, партнерства, просторової збалансованості та сталого розвитку територій. Водночас Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки визначила ключові напрями стимулювання регіонального розвитку, серед яких особливе місце займають підвищення конкурентоспроможності регіонів, розвиток людського капіталу, цифровізація, енергетична стійкість та підтримка територій, що постраждали внаслідок воєнних дій [41].

Важливо зазначити, що сучасна система нормативно-правового забезпечення регіонального розвитку формується під значним впливом європейської регіональної політики. У процесі євроінтеграції Україна адаптує власну систему управління регіональним розвитком до стандартів Європейського Союзу, зокрема у сферах стратегічного планування, смарт-спеціалізації, фінансового менеджменту та багаторівневого врядування. Особливого значення

набувають принципи партнерства, територіальної згуртованості та інклюзивності, які активно використовуються в європейській практиці регіонального управління [37].

Таблиця 1.3.1

Ключові нормативно-правові акти у сфері стимулювання регіонального розвитку

Нормативно-правовий акт	Основний зміст	Значення для регіонального розвитку
Конституція України [25]	Визначає засади територіального устрою та місцевого самоврядування	Базові правові принципи
Закон України «Про засади державної регіональної політики» [40]	Регламентує систему державної регіональної політики	Формування механізмів розвитку
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [43]	Визначає повноваження органів місцевого самоврядування	Децентралізація управління
Бюджетний кодекс України [4]	Регулює міжбюджетні відносини	Фінансове забезпечення регіонів
Державна стратегія регіонального розвитку 2021–2027 [41]	Визначає стратегічні напрями розвитку регіонів	Стратегічне планування
Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [44]	Регламентує міжмуніципальну співпрацю	Посилення спроможності громад
Закон України «Про індустриальні парки» [42]	Стимулює інвестиційну діяльність	Розвиток промисловості

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [5], [26], [41-45].

Суттєву роль у стимулюванні соціально-економічного розвитку регіонів відіграє інституційна система управління. На державному рівні ключовими суб'єктами реалізації регіональної політики виступають Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку громад та територій України, Міністерство фінансів України, обласні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Водночас сучасна модель регіонального розвитку передбачає активне залучення агенцій регіонального розвитку, міжнародних організацій, бізнесу та громадськості [8].

Система інституційного забезпечення стимулювання регіонального розвитку

Інституція	Основні функції
Кабінет Міністрів України	Формування державної регіональної політики
Міністерство розвитку громад та територій України	Координація реалізації регіональної політики
Обласні державні адміністрації	Реалізація регіональних програм
Органи місцевого самоврядування	Управління місцевим розвитком
Агенції регіонального розвитку	Підготовка та супровід проєктів розвитку
Державний фонд регіонального розвитку	Фінансування інфраструктурних проєктів
Міжнародні організації	Надання фінансової та технічної допомоги
Громадські організації	Громадський контроль та участь населення

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [9].

У сучасних умовах особливого значення набуває діяльність агенцій регіонального розвитку, які виступають важливими інституціями підтримки територіального розвитку. Їх основними функціями є підготовка інвестиційних проєктів, залучення грантового фінансування, координація міжнародного співробітництва та підтримка стратегічного планування розвитку територій. Водночас ефективність діяльності таких інституцій значною мірою залежить від рівня кадрового забезпечення, фінансової спроможності та якості нормативного регулювання.

Суттєвого значення в умовах післявоєнного відновлення набуває необхідність модернізації системи нормативно-правового та інституційного забезпечення регіонального розвитку. Воєнні дії спричинили масштабні руйнування інфраструктури, поглиблення територіальних диспропорцій, міграцію населення та втрату економічного потенціалу окремих регіонів. За таких умов державна регіональна політика повинна орієнтуватися на формування нових механізмів стимулювання економічної активності, підтримку релокації бізнесу, розвиток критичної інфраструктури та забезпечення енергетичної стійкості територій.

Окремої уваги потребує питання фінансового забезпечення стимулювання регіонального розвитку. Незважаючи на проведення реформи децентралізації,

значна частина територіальних громад залишається фінансово залежною від державної підтримки. Зазначене зумовлює необхідність удосконалення механізмів міжбюджетного регулювання, підвищення ефективності використання коштів Державного фонду регіонального розвитку та посилення інвестиційної складової регіональної політики.

Отже, нормативно-правове та інституційне забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні є складною багаторівневою системою, яка охоплює законодавчі, стратегічні, фінансові та організаційні механізми реалізації державної регіональної політики. Сучасні трансформаційні процеси, пов'язані з децентралізацією, цифровізацією, євроінтеграцією та післявоєнним відновленням, зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення нормативної бази та модернізації інституційної системи управління регіональним розвитком. Ефективність стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів значною мірою залежить від рівня координації між органами державної влади та місцевого самоврядування, якості стратегічного планування, стабільності фінансового забезпечення та здатності інституцій адаптуватися до сучасних викликів.

Висновки до розділу 1

Соціально-економічний розвиток регіонів є складним комплексним процесом, який охоплює економічні, соціальні, інституційні, інфраструктурні, екологічні та безпекові складові й спрямований на підвищення якості життя населення, забезпечення територіальної стійкості та конкурентоспроможності регіонів.

Сучасні підходи до стимулювання регіонального розвитку базуються на принципах сталого розвитку, децентралізації, інноваційності, смарт-спеціалізації, партнерської взаємодії та багаторівневого врядування. Доведено,

що ефективне стимулювання розвитку регіонів потребує комплексного використання фінансово-бюджетних, інвестиційних, інституційних, інноваційних та цифрових механізмів управління, спрямованих на активізацію внутрішнього потенціалу територій, залучення інвестицій та підвищення економічної активності регіонів.

Нормативно-правове та інституційне забезпечення регіонального розвитку в Україні формується на основі Конституції України, законодавства у сфері державної регіональної політики, децентралізації та стратегічного планування. Водночас сучасні виклики, пов'язані з воєнними наслідками, руйнуванням інфраструктури, демографічними втратами та нерівномірністю розвитку територій, зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення системи державного управління регіональним розвитком, посилення фінансової спроможності територіальних громад, модернізації інституційної системи та впровадження сучасних механізмів післявоєнного відновлення регіонів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз соціально-економічного стану регіонів України в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій

Повномасштабна війна, розпочата російською федерацією у 2022 році, спричинила безпрецедентні трансформаційні процеси у системі функціонування регіональної економіки України, механізмах територіального розвитку, структурі господарських комплексів областей, логістиці, ринку праці, інвестиційній активності, демографічних процесах та системі міжрегіональної взаємодії. Воєнний період супроводжується одночасним впливом великої кількості деструктивних факторів, серед яких ключове місце займають руйнування виробничої та критичної інфраструктури, вимушене переміщення населення, скорочення промислового виробництва, зростання бюджетного навантаження на місцеві органи влади, енергетичні ризики, погіршення стану транспортної системи та нерівномірність економічного відновлення територій.

Разом із деструктивними тенденціями відбувається формування нової конфігурації регіонального розвитку, яка характеризується посиленням ролі безпекового чинника, релокацією бізнесу, концентрацією інвестицій у відносно безпечних регіонах, розвитком оборонно-промислового комплексу, прискоренням цифровізації управлінських процесів, трансформацією ринку праці та появою нових підходів до стратегічного планування територій. Післявоєнний розвиток регіонів дедалі більше залежить від здатності місцевих органів влади інтегрувати інструменти антикризового управління, міжнародної технічної допомоги, механізмів державно-приватного партнерства та програм відновлення у систему регіональної політики.

Значний вплив на територіальний розвиток здійснює нерівномірність безпекової ситуації. Прифронтові регіони зазнали найбільших втрат людського капіталу, інфраструктури та економічного потенціалу, тоді як західні області отримали додатковий імпульс розвитку через переміщення населення, бізнесу та виробничих потужностей. Подібна ситуація спричинила формування асиметричної моделі регіонального розвитку, у межах якої спостерігається суттєва диференціація між областями за рівнем економічної активності, бюджетної спроможності та інвестиційної привабливості.

Відповідно до аналітичних матеріалів Міністерства розвитку громад та територій України, упродовж 2024–2026 років ключовими тенденціями регіонального розвитку стали: посилення внутрішньої міграції, зміна структури зайнятості населення, активізація міжнародної фінансової підтримки регіональних проєктів, розвиток локальних програм енергетичної стійкості та поступове зростання ролі територіальних громад у реалізації відновлювальної політики [52].

Суттєвий негативний вплив війни проявився у скороченні валового регіонального продукту більшості областей України. Найбільші втрати зафіксовано у промислово орієнтованих регіонах східної та південної частини держави, де руйнування виробничих об'єктів, окупація територій та логістичні обмеження призвели до масштабного падіння економічної активності. Водночас регіони західної України продемонстрували відносно стабільну динаміку завдяки релокації підприємств та розвитку сфери послуг.

Наведені показники демонструють суттєву нерівномірність впливу воєнних процесів на регіональні економіки. Найбільш вразливими виявилися індустріально орієнтовані області, економічна модель яких тривалий час базувалася на функціонуванні металургійного, машинобудівного та вугільного секторів. Значна частина виробничих потужностей зазнала руйнувань або опинилася у зоні бойових дій, що призвело до масштабного скорочення податкових надходжень, погіршення ситуації на ринку праці та зростання соціального навантаження на місцеві бюджети.

Динаміка ключових соціально-економічних показників окремих регіонів України в умовах воєнних трансформацій (2022–2025 рр.)

Регіон	Зміна ВРП, %	Рівень безробіття, %	Кількість релокованих підприємств	Внутрішньо переміщені особи, тис. осіб	Обсяг пошкодженої інфраструктури, млрд грн	Основні трансформаційні процеси
Дніпропетровська область	-18,4	16,8	214	485	96	Зростання навантаження на інфраструктуру, розвиток оборонної промисловості
Харківська область	-37,5	24,7	126	710	286	Руйнування промислового комплексу, часткове відновлення виробництва
Донецька область	-52,3	31,6	48	812	438	Критичні руйнування, депопуляція територій
Львівська область	+7,2	9,4	412	278	12	Концентрація релокованого бізнесу, розвиток логістики
Закарпатська область	+9,1	8,2	189	154	4	Розвиток малого бізнесу, індустріальні парки
Київська область	-4,8	11,7	275	364	84	Відновлення інфраструктури, розвиток будівельного сектору
Одеська область	-11,2	14,5	97	221	58	Портові обмеження, розвиток альтернативної логістики

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [13].

Окрему увагу необхідно приділити трансформації ринку праці регіонів України. Воєнний період спричинив структурні зміни у зайнятості населення, які проявилися у скороченні кількості працівників промисловості, збільшенні попиту на спеціалістів у сфері будівництва, логістики, оборонного виробництва, медицини та інформаційних технологій. Значна частина економічно активного населення була змушена змінити місце проживання або сферу професійної діяльності.

Відповідно до аналітики Національного банку України, станом на 2025 рік найбільш стабільними сегментами ринку праці залишалися ІТ-сектор, аграрна сфера, транспортна логістика та оборонно-промисловий комплекс [34]. Водночас сфера торгівлі, будівництва та локального виробництва поступово відновлювала активність у безпечніших регіонах держави.

Серйозним викликом для регіонального розвитку стала проблема демографічних втрат. Значні масштаби внутрішньої та зовнішньої міграції призвели до нерівномірного розподілу людського капіталу між територіями. Частина регіонів зіткнулася із надмірним навантаженням на соціальну інфраструктуру через масове прибуття внутрішньо переміщених осіб, тоді як прифронтові області характеризуються високими темпами депопуляції.

Таблиця 2.1.2

Вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток регіонів України

Показник	Прифронтові області	Центральні області	Західні області
Скорочення чисельності населення, %	25–48	8–14	+6–18
Навантаження на соціальну інфраструктуру	Критичне	Високе	Дуже високе
Рівень попиту на житло	Низький	Середній	Високий
Динаміка орендної плати	Зниження	Помірне зростання	Різде зростання
Потреба у нових робочих місцях	Висока	Висока	Критично висока
Рівень навантаження на місцеві бюджети	Критичний	Значний	Значний
Динаміка розвитку малого бізнесу	Скорочення	Часткове відновлення	Активне зростання

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [35].

Аналіз практичних регіональних кейсів дозволяє стверджувати, що найбільш ефективні моделі адаптації до воєнних умов формуються у регіонах, де місцева влада активно інтегрує механізми міжнародної співпраці, підтримки бізнесу та стратегічного планування відновлення.

Показовим прикладом виступає Львівська область, де упродовж 2022–2025 років сформовано одну з найбільш ефективних моделей інтеграції релокованого бізнесу. Завдяки створенню індустріальних парків, спрощенню адміністративних процедур та підтримці міжнародних партнерів область забезпечила значне зростання кількості нових підприємств, логістичних центрів та виробничих майданчиків [49]. Важливу роль відіграло формування нової транспортно-логістичної інфраструктури, орієнтованої на інтеграцію з ринками Європейського Союзу.

Іншим прикладом виступає Дніпропетровська область, яка стала ключовим центром гуманітарної логістики, медичної евакуації та підтримки прифронтових територій. Незважаючи на постійні безпекові ризики, область зберегла значну частину промислового потенціалу та адаптувала виробництво до потреб воєнного часу. Значна увага приділялася розвитку енергетичної стійкості громад, резервних систем живлення та модернізації критичної інфраструктури [15].

Важливе місце у системі післявоєнних трансформацій займає відновлення житлової та транспортної інфраструктури. За даними KSE Institute, станом на 2026 рік загальний обсяг прямих збитків інфраструктури України перевищив 1,7 трлн доларів США [53]. Найбільших втрат зазнали житловий фонд, транспортна система, енергетична інфраструктура та промислові об'єкти.

Таблиця 2.1.3

Структура втрат інфраструктури України за секторами станом на 2026 рік

Сектор	Орієнтовний обсяг збитків, млрд дол. США	Частка у загальній структурі втрат, %	Основні наслідки
1	2	3	4
Житловий фонд	610	35,9	Масове переміщення населення, потреба у відновленні житла
Транспортна інфраструктура	380	22,4	Порушення логістики, ускладнення перевезень

Продовження табл. 2.1.3

1	2	3	4
Енергетична система	240	14,1	Ризики енергопостачання, потреба у резервній генерації
Промисловість	180	10,6	Скорочення виробництва, втрата робочих місць
Соціальна інфраструктура	140	8,2	Погіршення доступу до освітніх, медичних і соціальних послуг
Аграрний сектор	90	5,3	Замінування земель, зниження виробничого потенціалу
Інші об'єкти та втрати	60	3,5	Сукупні локальні втрати громад і регіонів

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [53].

Загальна сума орієнтовних інфраструктурних і секторальних втрат становить 1,7 трлн грн. Найбільша частка припадає на житловий фонд – 610 млрд грн, або 35,9%, що підтверджує масштабність проблеми відновлення житла та повернення населення до нормальних умов проживання. Другу позицію займає транспортна інфраструктура – 380 млрд грн, або 22,4%, оскільки руйнування доріг, мостів, залізничних вузлів і логістичних маршрутів безпосередньо впливає на економічну активність регіонів. Значною залишається частка енергетичної системи – 240 млрд грн, або 14,1%, що підкреслює необхідність розвитку резервної генерації, локальних енергетичних рішень та підвищення стійкості критичної інфраструктури [53].

Особливого значення набуває проблема фінансової спроможності територіальних громад та регіонів. Воєнний період супроводжується одночасним скороченням податкової бази та збільшенням видатків на безпекові, гуманітарні й соціальні потреби. Унаслідок подібних процесів місцеві бюджети змушені переорієнтовувати ресурси з довгострокових програм розвитку на забезпечення базових потреб функціонування територій.

Разом із тим, упродовж 2024–2026 років спостерігається активізація міжнародної підтримки відновлення регіонів України. Європейський Союз, Світовий банк, Європейський інвестиційний банк, ЄБРР та інші міжнародні інституції реалізують масштабні програми підтримки транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури [45].

Важливу роль у післявоєнній трансформації відіграє цифровізація регіонального управління. Впровадження електронних сервісів, систем моніторингу відновлення, платформ управління проєктами та цифрових реєстрів дозволяє підвищити прозорість використання ресурсів та ефективність координації між органами влади, міжнародними партнерами та громадськістю.

Аналіз сучасного стану регіонального розвитку України свідчить про формування нової моделі територіальної економіки, орієнтованої на безпекову стійкість, енергетичну автономність, цифровізацію управління, інтеграцію до європейського економічного простору та розвиток локальних виробничих систем. Подальше відновлення регіонів значною мірою залежатиме від ефективності державної регіональної політики, здатності органів влади забезпечити баланс між безпековими потребами та економічним розвитком, а також рівня міжнародної підтримки програм реконструкції територій.

Отже, соціально-економічний стан регіонів України у період воєнних та післявоєнних трансформацій характеризується високим рівнем територіальної диференціації, масштабними структурними змінами економіки, трансформацією ринку праці, демографічними викликами та переорієнтацією регіональної політики на принципи безпекової стійкості й адаптивності. Воєнний період спричинив значні втрати економічного потенціалу прифронтових територій, однак одночасно активізував процеси модернізації системи регіонального управління, розвитку цифрових інструментів, міжнародної співпраці та формування нових моделей територіального розвитку. Найбільш ефективні практики адаптації демонструють регіони, які забезпечують комплексне поєднання механізмів підтримки бізнесу, відновлення інфраструктури, стратегічного планування та міжнародного партнерства.

2.2 Оцінка ефективності державних та регіональних механізмів стимулювання розвитку територій

Оцінювання ефективності державних та регіональних механізмів стимулювання розвитку територій доцільно здійснювати не лише через опис інструментів, а через порівняння фактичних фінансових обсягів, кількісних результатів, охоплення населення, впливу на місцеві бюджети, здатності створювати робочі місця та рівня відповідності потребам відновлення. У 2024–2026 роках в Україні сформувалася багаторівнева система підтримки територій, яка включає Державний фонд регіонального розвитку, програму «Відновлення», Ukraine Facility, DREAM, державне стимулювання індустріальних парків, грантові програми для бізнесу, механізми релокації підприємств та міжнародні програми реконструкції. Кожен механізм має різний масштаб впливу: одні спрямовані на швидке соціальне відновлення, інші – на довгострокове економічне зростання.

Для кількісної оцінки ефективності доцільно застосувати систему показників, яка включає: обсяг фінансування, кількість отримувачів або проєктів, середній розмір підтримки, швидкість реалізації, територіальне охоплення, соціальний ефект, економічний мультиплікатор та управлінську прозорість. Такий підхід дозволяє визначити не лише найбільші за обсягом програми, а й найбільш результативні механізми з погляду практичного впливу на розвиток територій.

За результатами таблиці 2.1 найвищу поточну соціальну ефективність демонструє програма «Відновлення», оскільки вона має чітко вимірюваний результат: майже 200 тис. родин отримали компенсації на суму 89,7 млрд грн станом на 10 травня 2026 року. Середній розмір підтримки становить приблизно 457,5 тис. грн на одну родину, що підтверджує значний адресний вплив механізму на домогосподарства, ринок житла, будівельні матеріали, ремонтні послуги та локальну зайнятість.

Кількісна оцінка державних механізмів стимулювання розвитку територій України у 2024–2026 роках

Механізм	Обсяг фінансування / підтримки	Кількісний результат	Середній показник ефективності	Основний ефект для територій
«Відновлення»	89,7 млрд грн станом на 10 травня 2026 р.	196 067 родин отримали компенсації	приблизно 457,5 тис. грн на одну родину	Відновлення житла, підтримка будівельного сектору, повернення населення
Ukraine Facility	50 млрд євро на 2024–2027 рр.	Програма макрофінансової, інвестиційної та технічної підтримки	близько 12,5 млрд євро на рік	Фінансова стабілізація держави, реформи, інвестиційна підтримка
ДФРР	1 млрд грн у 2025 р.	Проекти громад із вартістю до 50 млн грн	потенційно до 20 великих проєктів по 50 млн грн	Відновлення інфраструктури громад
Індустріальні парки	900,681 млн грн державного стимулювання у 2025 р.	13 парків, 22 інфраструктурні проєкти	40,9 млн грн на один інфраструктурний проєкт	Нові виробничі майданчики, інвестиції, робочі місця
Місцеві бюджети	514 млрд грн надходжень загального фонду у 2025 р.	+63 млрд грн до 2024 р.	приріст 14%	Підвищення фінансової спроможності громад
Місцеві бюджети, I квартал 2026 р.	139,6 млрд грн	+19,5 млрд грн до I кварталу 2025 р.	приріст приблизно 16,2%	Позитивна динаміка бюджетної стійкості
Релокація підприємств	Організаційна підтримка держави	558 підприємств відновили роботу у безпечних регіонах	збереження виробничого потенціалу	Робочі місця, податки, підтримка економічної активності
DREAM	Потреба проєктів реконструкції – близько 1,8 трлн грн	Платформа управління проєктами відновлення	прозоре структурування портфеля проєктів	Публічність, донорська координація, контроль

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Програма є особливо важливою для громад Київської, Харківської, Чернігівської, Миколаївської, Херсонської, Дніпропетровської та інших областей, де житлові руйнування стали одним із головних обмежень повернення населення [18].

Найбільший фінансовий масштаб має Ukraine Facility, оскільки програма передбачає 50 млрд євро на 2024–2027 роки. У середньорічному вимірі обсяг підтримки становить близько 12,5 млрд євро, що значно перевищує ресурс будь-якого окремого національного інструменту регіонального розвитку. Ефективність Ukraine Facility проявляється не лише у фінансовій підтримці бюджету, а й у прив'язці фінансування до реформ, інвестиційного планування, публічного управління, регіонального відновлення та європейської інтеграції [61].

ДФРР має нижчий показник ефективності через обмежений фінансовий ресурс. У 2025 році на фонд передбачено 1 млрд грн, що у 89,7 раза менше, ніж фактичний обсяг компенсацій за «Відновлення станом на травень 2026 року, та у сотні разів менше від загальної потреби у відновленні. За максимальної вартості одного проєкту 50 млн грн та повному використанні коштів фонд може профінансувати орієнтовно 20 великих проєктів. Такий обсяг не здатний системно покрити потреби регіонального відновлення, однак ДФРР важливий як інструмент конкурсного відбору якісних публічних інвестиційних проєктів громад [11].

«Відновлення має найбільший прямий соціальний ефект, оскільки результат відчують конкретні домогосподарства. Ukraine Facility має стратегічний ефект, пов'язаний із макрофінансовою стабільністю, інституційними реформами та інвестиційною підтримкою. DREAM отримує високий бал завдяки прозорості, оскільки платформа дозволяє структурувати проєкти відновлення та показувати потреби територій у цифровому форматі. За оцінками DREAM, фінансування всіх проєктів реконструкції потребує близько 1,8 трлн грн, що демонструє величезний розрив між потребами територій і доступними ресурсами [14].

Важливим показником ефективності регіонального розвитку є динаміка місцевих бюджетів. У 2025 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 514 млрд грн, що на 63 млрд грн, або на 14%, більше, ніж у 2024 році [33]. У I кварталі 2026 року надходження до загального фонду місцевих бюджетів становили 139,6 млрд грн, що на 19,5 млрд грн більше, ніж за I квартал 2025 року. Розрахунково приріст становить близько 16,2%, що свідчить про поступове відновлення фіскальної бази громад навіть за умов воєнного навантаження [32].

Таблиця 2.2.2

Оцінка ефективності стратегічного управління територіальних громад

Показник	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Надходження загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн	451	514	+63	+14,0%
Середньомісячні надходження, млрд грн	37,6	42,8	+5,2	+13,8%
I квартал 2025 р., млрд грн	120,1	—	—	—
I квартал 2026 р., млрд грн	—	139,6	+19,5	+16,2%

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Дані таблиці 2.3 свідчать, що місцеві бюджети залишаються одним із найефективніших регіональних механізмів розвитку, оскільки забезпечують щоденну фінансову основу для функціонування громад. Якщо ДФРР має проєктний характер, а Ukraine Facility працює через широку макрофінансову рамку, то місцеві бюджети напряду забезпечують утримання комунальної інфраструктури, освіти, медицини, благоустрою, соціальних програм, аварійних робіт і співфінансування проєктів. Приріст надходжень на 14% у 2025 році та на 16,2% у I кварталі 2026 року демонструє достатньо високу адаптивність місцевого фінансового рівня.

Окремо варто оцінити ефективність індустріальних парків як механізму довгострокового стимулювання територій. У 2025 році загальний обсяг державного стимулювання індустріальних парків становив 900,681 млн грн. Мінекономіки ухвалило рішення про підтримку 13 індустріальних парків для

реалізації 22 інфраструктурних проєктів на суму 697,771 млн грн, а також перерахувало 202,91 млн грн двом паркам за рішеннями 2024 року [20]. Середній обсяг підтримки на один індустріальний парк становить приблизно 69,3 млн грн, а на один інфраструктурний проєкт – близько 40,9 млн грн.

Таблиця 2.2.3

Оцінка ефективності державного стимулювання індустріальних парків у 2025 році

Показник	Значення
Загальний обсяг державного стимулювання	900,681 млн грн
Кількість підтриманих індустріальних парків	13
Кількість інфраструктурних проєктів	22
Обсяг нових рішень про підтримку	697,771 млн грн
Перерахування за рішеннями 2024 року	202,91 млн грн
Середня підтримка на один парк	69,3 млн грн
Середня підтримка на один проєкт	40,9 млн грн
Оцінка довгострокового економічного ефекту	висока
Оцінка короткострокового соціального ефекту	середня

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Ефективність індустріальних парків не може бути повною мірою оцінена у короткостроковому періоді, оскільки інфраструктурна підготовка території, підведення мереж, залучення інвесторів і запуск виробництва потребують часу. Проте за потенціалом мультиплікативного ефекту індустріальні парки належать до найперспективніших інструментів. Їхня перевага полягає у здатності формувати виробничі кластери, створювати робочі місця, залучати приватні інвестиції, розширювати податкову базу громад і стимулювати розвиток суміжних послуг.

У порівнянні з «Відновленням індустріальні парки мають менший негайний соціальний ефект, однак потенційно вищий довгостроковий економічний вплив. Якщо «Відновлення переважно компенсує втрати, то індустріальні парки створюють нову економічну базу територій. Тому такі механізми не варто протиставляти: перший забезпечує соціальну стабілізацію, другий – економічне зростання.

Отже, оцінка ефективності державних і регіональних механізмів стимулювання розвитку територій показує, що найбільш результативними у 2024–2026 роках є механізми з великим фінансовим масштабом, цифровою прозорістю та прямим зв'язком із потребами громад. У соціальному вимірі лідирує «Відновлення», у стратегічному фінансовому вимірі – Ukraine Facility, у прозорості управління проєктами – DREAM, у довгостроковому економічному ефекті – індустріальні парки, а у щоденному забезпеченні територіальної спроможності – місцеві бюджети. Найслабшим місцем залишається розрив між реальними потребами відновлення, які вимірюються трильйонами гривень, і доступними ресурсами окремих державних програм. Саме тому ефективна модель стимулювання розвитку територій має поєднувати компенсаційні програми, інвестиційні інструменти, місцеві бюджети, міжнародну допомогу, цифровий моніторинг і регіональні програми підтримки бізнесу.

2.3. Стримуючі чинники соціально-економічного розвитку регіонів у процесі післявоєнного відновлення

Післявоєнне відновлення регіонів України відбувається в умовах формування нової економічної моделі держави, трансформації системи територіального управління, зміни структури виробництва та переорієнтації фінансових потоків. Разом із тим темпи відновлення територій залишаються нерівномірними через наявність комплексу стримуючих чинників, які одночасно впливають на економічну, соціальну, демографічну, інвестиційну та інституційну сфери. У сучасних умовах основною проблемою стає не лише фізичне відновлення пошкоджених об'єктів, а й формування довгострокових передумов для економічного зростання, повернення населення, забезпечення конкурентоспроможності регіонів та збереження фінансової стійкості територіальних громад.

Одним із найбільш небезпечних стримуючих чинників виступає структурна деформація регіональної економіки. У довоєнний період значна частина областей України спеціалізувалася на окремих галузях – металургії, машинобудуванні, вуглевидобутку, аграрному виробництві або транспортній логістиці. Воєнні дії порушили традиційні виробничі зв'язки, призвели до втрати частини підприємств, руйнування експортної інфраструктури та зміни логістичних маршрутів. Унаслідок цього окремі регіони втратили ключові джерела формування валового регіонального продукту, а процес диверсифікації економіки виявився недостатньо швидким.

Найбільш критично проблема проявляється у промислових регіонах східної та південної частини України, де значна частина економіки залежала від великих виробничих комплексів. Втрата окремих промислових центрів спричинила скорочення зайнятості, зменшення податкових надходжень та погіршення фінансового стану місцевих бюджетів. Одночасно у регіонах, які прийняли релокований бізнес, спостерігається інша проблема – надмірна концентрація економічної активності та навантаження на локальну інфраструктуру.

Таблиця 2.3.1

**Структурні дисбаланси економіки регіонів України у процесі
післявоєнного відновлення**

Тип регіону	Основна економічна проблема	Наслідки для розвитку територій	Рівень впливу
Індустріальні прифронтові регіони	Втрата промислових потужностей	Скорочення ВРП, безробіття, бюджетний дефіцит	Критичний
Західні регіони	Надмірна концентрація релокованого бізнесу	Перевантаження інфраструктури, дефіцит житла	Високий
Аграрні регіони	Залежність від сировинного виробництва	Низька додана вартість	Середній
Прикордонні території	Логістична нестабільність	Обмеження інвестиційної активності	Середній
Малі громади	Обмежені джерела економічного зростання	Висока залежність від трансфертів	Високий

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Суттєвою проблемою залишається поглиблення територіальної економічної нерівності. У процесі післявоєнного відновлення окремі регіони демонструють суттєво вищі темпи розвитку через концентрацію міжнародної допомоги, безпечніше географічне положення, доступ до транспортних коридорів та наявність активного підприємницького середовища. Натомість громади, розташовані поблизу лінії фронту або в прикордонних районах, часто залишаються залежними від базового бюджетного фінансування та гуманітарної підтримки. Подібна ситуація формує ризики довгострокового посилення просторової асиметрії розвитку держави.

Окремого значення набуває проблема низької місткості локальних ринків праці. Навіть у регіонах із позитивною динамікою економічного розвитку спостерігається дефіцит кваліфікованих працівників, інженерів, будівельників, медичних кадрів, фахівців технічних спеціальностей та працівників комунальної сфери. Унаслідок цього регіони стикаються з парадоксальною ситуацією: одночасним існуванням безробіття та кадрового дефіциту. Значна частина вакансій залишається незаповненою через невідповідність професійної структури населення потребам економіки.

Таблиця 2.3.2

Ключові дисбаланси регіональних ринків праці у 2025–2026 роках

Показник	Прифронтові області	Центральні області	Західні області
Рівень безробіття, %	22–35	12–18	8–12
Дефіцит технічних кадрів, % вакансій	40–50	25–35	18–28
Частка релокованих працівників, %	5–12	10–18	20–35
Навантаження на соціальну інфраструктуру	Високе	Середнє	Критично високе
Темпи створення нових робочих місць	Низькі	Помірні	Високі

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [13].

Стримуючим чинником виступає також надмірна залежність регіонального розвитку від міжнародної фінансової допомоги. У 2024–2026 роках значна частина програм реконструкції, відновлення житлового фонду, модернізації енергетичної інфраструктури та підтримки громад фінансується за рахунок

міжнародних донорів, кредитних програм та грантових механізмів. Подібна модель дозволяє забезпечити швидке фінансування критичних потреб, однак формує ризик фінансової нестійкості у разі скорочення зовнішньої підтримки.

Важливим стримуючим чинником залишається низький рівень локалізації економічного ефекту від програм відновлення. У багатьох випадках будівельні матеріали, обладнання, техніка та частина послуг закуповуються поза межами конкретної громади або навіть регіону. Унаслідок цього значна частина фінансового ресурсу не формує локальний мультиплікативний ефект для територій. Особливо гостро проблема проявляється у малих громадах із недостатньо розвиненим підприємницьким сектором.

Таблиця 2.3.3

**Стримуючі чинники формування економічного мультиплікатора
післявоєнного відновлення**

Чинник	Основний прояв	Наслідки для територій
Закупівля ресурсів поза межами регіону	Витік фінансового ресурсу	Слабкий локальний економічний ефект
Низький рівень розвитку малого бізнесу	Недостатня участь локальних підприємств	Обмежене створення робочих місць
Дефіцит виробничих потужностей	Залежність від імпорту	Зростання вартості проєктів
Обмежений доступ до кредитування	Низька інвестиційна активність	Повільне економічне відновлення
Слабкий розвиток переробної промисловості	Переважає сировинної економіки	Низька додана вартість

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Проблемою післявоєнного розвитку регіонів стає і зростання фінансового навантаження на місцеві бюджети. Значна частина громад змушена одночасно фінансувати базові соціальні послуги, аварійне відновлення інфраструктури, підтримку внутрішньо переміщених осіб, енергетичну стабільність та заходи цивільного захисту. Подібне навантаження обмежує можливості фінансування довгострокових проєктів розвитку. Унаслідок цього місцеві бюджети поступово переходять у режим переважно кризового управління ресурсами.

Особливо складною залишається ситуація у малих та сільських громадах, де власна дохідна база часто не дозволяє забезпечити навіть поточні потреби. У

багатьох випадках рівень фінансової залежності від державних трансфертів перевищує 60–70%, що значно знижує самостійність територій у формуванні політики розвитку.

Таблиця 2.3.4

Оцінка бюджетних обмежень розвитку територіальних громад

Тип громади	Частка трансфертів у структурі доходів, %	Рівень фінансової автономії	Можливість реалізації проєктів розвитку
Великі міські громади	25–35	Високий	Висока
Середні громади	40–55	Середній	Помірна
Сільські громади	60–75	Низький	Обмежена
Прифронтові громади	70–90	Критично низький	Мінімальна

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [31].

Значним стримуючим чинником виступає низький рівень інвестиційної прогнозованості. Навіть у відносно безпечних регіонах бізнес часто відкладає масштабні інвестиційні рішення через невизначеність безпекової ситуації, коливання валютного ринку, проблеми логістики та нестабільність енергетичної системи. У результаті більшість інвестицій концентрується у короткострокових або швидкоокупних проєктах, тоді як довгострокові інфраструктурні інвестиції реалізуються переважно за рахунок держави або міжнародних фінансових організацій.

Важливою проблемою стає і нерівномірність темпів цифрової трансформації громад. Частина територій активно впроваджує цифрові сервіси, системи електронного управління та інструменти моніторингу проєктів відновлення, тоді як окремі громади залишаються технологічно слабкими через нестачу фінансування та кадрів. Подібна нерівність безпосередньо впливає на здатність громад залучати гранти, міжнародну допомогу та брати участь у сучасних програмах розвитку.

Найбільш небезпечними стримуючими чинниками післявоєнного розвитку регіонів виступають структурна деформація економіки, інвестиційна невизначеність та дефіцит трудових ресурсів. Саме поєднання подібних факторів

формує ризик довготривалого уповільнення регіонального розвитку та поглиблення соціально-економічної асиметрії між територіями.

Окремої уваги потребує проблема низької швидкості інституційної адаптації системи регіонального управління до умов післявоєнного розвитку. Частина управлінських механізмів досі орієнтується на довоєнну модель функціонування територій, тоді як сучасні умови потребують нових підходів до стратегічного планування, кризового менеджменту, міжмуніципальної співпраці та використання міжнародних фінансових інструментів. Відсутність достатньо швидкої адаптації управлінських систем знижує ефективність використання ресурсів та уповільнює реалізацію проєктів реконструкції.

Серйозним стримуючим чинником виступає також проблема зниження людського капіталу. Втрата населення працездатного віку, скорочення кількості молоді, погіршення доступу до якісної освіти та професійної підготовки створюють довгострокові ризики для конкурентоспроможності регіональної економіки. Навіть за умови масштабного фінансування відновлення територій дефіцит людського капіталу може суттєво обмежувати темпи модернізації економіки.

Отже, процес післявоєнного відновлення регіонів України супроводжується впливом складної системи стримуючих чинників, які мають структурний, фінансовий, демографічний, інституційний та інвестиційний характер. Найбільш критичними проблемами залишаються деформація економічної структури регіонів, дефіцит трудових ресурсів, нерівномірність територіального розвитку, інвестиційна невизначеність та висока залежність громад від зовнішнього фінансування. Подолання подібних обмежень потребує комплексної державної політики, орієнтованої на диверсифікацію економіки, розвиток локального бізнесу, підтримку людського капіталу, зміцнення фінансової спроможності громад, стимулювання інвестицій та модернізацію системи регіонального управління.

Висновки до розділу 2

Аналіз сучасного стану соціально-економічного розвитку регіонів України показав, що воєнні та післявоєнні трансформації спричинили масштабні структурні зміни у системі територіального розвитку держави. Найбільших втрат зазнали прифронтові та індустріальні регіони, де спостерігається скорочення виробництва, погіршення ситуації на ринку праці, руйнування інфраструктури та значні демографічні втрати. Водночас західні області продемонстрували відносно вищу економічну стійкість завдяки релокації бізнесу, розвитку логістики та активізації підприємницької діяльності.

Ключову роль у підтримці територіального розвитку у 2024–2026 роках відіграють державні та міжнародні механізми стимулювання, серед яких найбільш результативними стали програма «Відновлення», Ukraine Facility, підтримка місцевих бюджетів, розвиток індустріальних парків та цифрові системи управління відновленням. Найвищу соціальну ефективність продемонструвала програма «Відновлення», тоді як Ukraine Facility забезпечує стратегічну фінансову та інституційну підтримку післявоєнної модернізації держави.

Стримуючими чинниками розвитку регіонів залишаються структурна деформація економіки, дефіцит трудових ресурсів, інвестиційна невизначеність, енергетична нестабільність, нерівномірність розвитку територій та висока залежність громад від зовнішнього фінансування. Сукупний вплив подібних факторів формує ризики поглиблення територіальної асиметрії та уповільнення темпів післявоєнного відновлення.

Загалом результати аналізу свідчать, що ефективність подальшого розвитку регіонів України залежатиме від здатності держави та органів місцевого самоврядування забезпечити комплексне поєднання механізмів економічної підтримки, модернізації інфраструктури, розвитку людського капіталу,

стимулювання інвестицій та підвищення інституційної спроможності територіальних громад.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1 Зарубіжний досвід післявоєнного відновлення територій та можливості його адаптації в Україні

Повномасштабна війна спричинила безпрецедентні втрати для соціально-економічного розвитку українських регіонів, зумовивши необхідність формування нової моделі державної регіональної політики, орієнтованої не лише на відбудову зруйнованих об'єктів, а й на комплексну трансформацію територій. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення міжнародного досвіду держав, які упродовж останніх десятиліть реалізували масштабні програми післявоєнного відновлення та досягли відчутних результатів у сфері економічного зростання, розвитку інфраструктури, повернення населення та модернізації системи публічного управління.

На відміну від традиційних досліджень, у яких основна увага приділяється повоєнній реконструкції Німеччини або Японії після Другої світової війни, сучасні умови розвитку України потребують аналізу більш актуальних прикладів. Найбільший науковий та практичний інтерес становить досвід Боснії і Герцеговини [59], Хорватії [58], Косова [58], Грузії [59] та Руанди [58], оскільки механізми відновлення у зазначених країнах реалізовувалися в умовах, значно ближчих до сучасних українських реалій.

Одним із найчастіше досліджуваних прикладів сучасного післявоєнного відновлення залишається Боснія і Герцеговина. Після завершення війни у 1995 році понад половина житлового фонду зазнала руйнувань або серйозних пошкоджень, значна частина промислових підприємств припинила діяльність, а

чисельність внутрішньо переміщених осіб та біженців перевищила 2 млн осіб. Відбудова здійснювалася за активної участі міжнародних фінансових організацій, урядів країн-донорів та інституцій Європейського Союзу. Одним із ключових напрямів стало швидке відновлення базової інфраструктури, житлового фонду та транспортного сполучення. Паралельно реалізовувалися заходи щодо реформування місцевого самоврядування та створення умов для повернення населення [55].

Разом із позитивними результатами боснійський досвід продемонстрував низку помилок. Значна концентрація міжнародної допомоги призвела до формування залежності від зовнішнього фінансування, а недостатня увага до розвитку місцевої економіки уповільнила створення нових робочих місць. Дослідники зазначають, що після завершення початкової фази реконструкції спостерігалися труднощі із забезпеченням сталого економічного зростання та зміцненням інституційної спроможності територій [55]. Саме тому для України особливого значення набуває необхідність поєднання інфраструктурної відбудови з розвитком підприємництва, інвестиційної діяльності та місцевих громад.

Таблиця 3.1.1

Ключові результати післявоєнного відновлення Боснії і Герцеговини

Напрямок відновлення	Реалізовані заходи	Досягнуті результати	Виявлені проблеми
Житловий фонд	Відновлення житла за підтримки міжнародних донорів	Повернення значної частини населення	Нерівномірність відновлення регіонів
Транспортна інфраструктура	Реконструкція доріг та мостів	Відновлення логістичних зв'язків	Залежність від зовнішнього фінансування
Міське самоврядування	Інституційні реформи	Підвищення ролі громад	Надмірна складність системи управління
Економічне відновлення	Підтримка малого бізнесу	Часткове пожвавлення економіки	Низькі темпи залучення інвестицій
Соціальна сфера	Програми повернення біженців	Скорочення соціальної напруги	Тривала залежність від донорської допомоги

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [55].

Не менш показовим прикладом виступає Хорватія. Після завершення воєнних дій уряд країни зосередив зусилля на відновленні транспортної інфраструктури, житлового фонду, комунальних мереж та розвитку туристичного потенціалу регіонів. Особливу роль відіграла інтеграція до Європейського Союзу, яка забезпечила доступ до структурних та інвестиційних фондів [58]. Завдяки використанню європейських механізмів фінансування вдалося модернізувати транспортну систему, підвищити конкурентоспроможність регіональної економіки та створити нові точки економічного зростання.

Важливою особливістю хорватської моделі стало поєднання відбудови із довгостроковою стратегією розвитку територій. Значна увага приділялася не лише ліквідації наслідків війни, а й підвищенню інвестиційної привабливості регіонів [17]. Саме такий підхід дедалі частіше розглядається міжнародними експертами як найбільш ефективний для України, оскільки дозволяє уникнути ризику перетворення відбудови на сукупність розрізнених інфраструктурних проєктів.

Особливий інтерес становить досвід Косова. Після військового конфлікту відновлення здійснювалося під координацією міжнародних організацій. Значна частина ресурсів була спрямована на створення нових інституцій управління, відновлення комунальної інфраструктури та забезпечення функціонування базових публічних послуг. Практика Косова підтвердила, що відбудова не може обмежуватися реконструкцією фізичних об'єктів [58]. Ефективність відновлення значною мірою залежить від здатності держави формувати якісні інститути, забезпечувати верховенство права та підтримувати довіру громадян до органів влади.

Важливим для України виступає також досвід Грузії після війни 2008 року. Незважаючи на значно менші масштаби руйнувань порівняно з Україною, грузинський кейс демонструє ефективність швидкої мобілізації міжнародної допомоги та концентрації ресурсів на відновленні житла, транспортної інфраструктури та підтримці внутрішньо переміщених осіб. Уже через кілька місяців після завершення конфлікту міжнародні донори сформували масштабний

пакет фінансової підтримки, що дозволило стабілізувати економічну ситуацію та прискорити реконструкцію пошкоджених територій [56].

При цьому грузинський досвід продемонстрував важливість прозорого управління міжнародною допомогою та необхідність концентрації ресурсів на проєктах із довгостроковим ефектом. Значна частина експертів зазначає, що ефективність відновлення безпосередньо залежить від рівня інституційної спроможності держави та якості стратегічного планування [59].

Таблиця 3.1.2

Порівняльна характеристика сучасних моделей післявоєнного відновлення

Країна	Період активного відновлення	Основні джерела фінансування	Пріоритетні напрями	Ключові результати
Боснія і Герцеговина	1996–2005	Світовий банк, ЄС, міжнародні донори	Житло, дороги, місцеве самоврядування	Відновлення базової інфраструктури
Хорватія	1996–2013	Державний бюджет, фонди ЄС	Інфраструктура, туризм, інвестиції	Стійке економічне зростання
Косово	1999–2010	ООН, ЄС, міжнародні фонди	Інституційне будівництво, комунальна сфера	Формування нової системи управління
Грузія	2008–2015	Міжнародні донори, державний бюджет	Житло, дороги, підтримка ВПО	Швидка стабілізація економіки
Руанда	1994–2020	Державний бюджет, міжнародні партнери	Людський капітал, місцевий розвиток	Стійке соціально-економічне зростання

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [17], [55-56], [58-59].

Окремої уваги заслуговує досвід Руанди, яка після трагічних подій 1994 року здійснила одну з найуспішніших трансформацій серед країн, що пережили масштабний конфлікт. Основою відновлення стало не лише фінансування інфраструктурних проєктів, а й цілеспрямована політика розвитку людського капіталу, освіти, цифрового врядування та місцевого економічного розвитку [58]. Саме завдяки комплексному підходу вдалося забезпечити довгострокову стабільність та підвищення якості життя населення.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що успішне післявоєнне відновлення базується на поєднанні кількох взаємопов'язаних компонентів: стратегічного планування, ефективного управління міжнародною допомогою, розвитку місцевого самоврядування, стимулювання інвестиційної діяльності та активного залучення громад до процесів прийняття рішень. Водночас майже всі досліджені приклади підтверджують, що надмірна орієнтація виключно на відбудову фізичної інфраструктури без одночасного розвитку економічного потенціалу територій не забезпечує довгострокового ефекту.

Таблиця 3.1.3

**Напрями адаптації зарубіжного досвіду післявоєнного відновлення для
України**

Зарубіжна практика	Країна	Сутність механізму	Можливість впровадження в Україні	Очікуваний ефект
Фондова модель фінансування реконструкції	Боснія і Герцеговина	Консолідація міжнародної допомоги	Висока	Підвищення ефективності використання коштів
Відбудова через регіональні програми розвитку	Хорватія	Поєднання реконструкції та розвитку	Дуже висока	Зростання інвестиційної активності
Інституційна модернізація громад	Косово	Розвиток місцевого самоврядування	Висока	Посилення спроможності територій
Прискорене відновлення житла для ВПО	Грузія	Швидке забезпечення житлом	Дуже висока	Повернення населення
Орієнтація на людський капітал	Руанда	Освіта, зайнятість, цифровізація	Висока	Довгострокове економічне зростання

Примітка. Джерело: складено автором роботи на основі [17], [55-56], [58-59].

Отже, сучасний зарубіжний досвід післявоєнного відновлення переконливо доводить, що ефективність реконструкції визначається не масштабами залучених ресурсів, а якістю механізмів управління ними. Найбільш цінними для України виступають практики Боснії і Герцеговини, Хорватії, Косова, Грузії та Руанди, які демонструють важливість поєднання

інфраструктурної відбудови із розвитком людського капіталу, місцевого самоврядування, інвестиційної діяльності та інституційної модернізації. За оцінками Світового банку, Європейської комісії, ООН та Уряду України, потреби у відновленні України станом на 2026 рік досягли близько 588 млрд дол. США, що робить критично важливим використання найуспішніших міжнародних практик для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів у післявоєнний період [57].

3.2 Удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку

Післявоєнне відновлення регіонів України потребує формування принципово нової системи організаційно-управлінського забезпечення розвитку територій. Масштаби руйнувань житлового фонду, транспортної інфраструктури, об'єктів енергетики, промислових підприємств, закладів освіти та охорони здоров'я обумовлюють необхідність переходу від традиційних механізмів державного регулювання до комплексної моделі управління процесами відбудови та розвитку. Ключовим завданням державної регіональної політики повинно стати не лише відновлення пошкоджених об'єктів, а й формування нової моделі просторового розвитку, здатної забезпечити довгострокову конкурентоспроможність регіонів та стійкість до майбутніх викликів.

Досягнення зазначеної мети потребує удосконалення існуючих організаційно-управлінських механізмів шляхом створення цілісної системи управління післявоєнним відновленням. Основою запропонованої моделі повинна виступати багаторівнева система координації, яка забезпечуватиме узгодженість дій центральних органів влади, обласних військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, міжнародних донорських організацій, приватного сектору та громадянського суспільства.

Першим напрямом удосконалення організаційно-управлінських механізмів доцільно визначити створення регіональних агентств післявоєнного розвитку та відбудови. На відміну від існуючих інституцій регіонального розвитку, діяльність таких агентств повинна концентруватися виключно на питаннях реконструкції територій, координації інвестиційних проєктів, залученні міжнародного фінансування, супроводі інвесторів та управлінні програмами розвитку.

Функціонування агентств відбудови дозволить забезпечити концентрацію професійних управлінських компетенцій у межах кожного регіону. До складу подібних структур доцільно залучати фахівців у сфері стратегічного планування, інвестиційного менеджменту, будівництва, просторового розвитку, міжнародного співробітництва та проєктного управління. Наявність спеціалізованої інституції забезпечуватиме безперервність реалізації програм відновлення незалежно від кадрових змін у системі державного управління.

Важливим напрямом удосконалення механізмів стимулювання регіонального розвитку повинно стати запровадження системи інтегрованого управління проєктами післявоєнної реконструкції. Значні обсяги фінансових ресурсів, які надходитимуть від міжнародних партнерів, потребують створення єдиного центру координації відбудовчих проєктів. У межах такого підходу кожний регіон повинен формувати портфель стратегічних проєктів відновлення, ранжованих за рівнем пріоритетності, соціально-економічним ефектом та ступенем готовності до реалізації.

Особливу увагу доцільно приділити механізму регіональної пріоритизації відбудови. Обмеженість фінансових ресурсів обумовлює необхідність визначення об'єктів, відновлення яких забезпечуватиме найбільший мультиплікативний ефект для економіки територій. Насамперед фінансування повинно спрямовуватися на відновлення критичної інфраструктури, транспортних вузлів, енергетичних об'єктів, систем водопостачання, логістичних центрів та виробничих комплексів, здатних забезпечити швидке відновлення економічної активності.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення організаційно-управлінських механізмів виступає створення регіональних фондів післявоєнного розвитку. Функціонування таких фондів дозволить забезпечити акумулювання фінансових ресурсів державного бюджету, міжнародної допомоги, грантових коштів, інвестицій приватного сектору та ресурсів міжнародних фінансових організацій. Використання фондів сприятиме підвищенню прозорості фінансування програм відновлення та забезпечить концентрацію ресурсів на стратегічно важливих напрямках розвитку.

Важливого значення набуває механізм стимулювання повернення населення до регіонів, які зазнали значних втрат унаслідок війни. Збереження демографічного потенціалу виступає однією з головних передумов успішного післявоєнного розвитку. У зв'язку з цим доцільним виступає впровадження комплексних програм житлового забезпечення, підтримки зайнятості, розвитку соціальної інфраструктури та стимулювання підприємницької діяльності.

Не менш важливим напрямом удосконалення організаційно-управлінського забезпечення повинно стати впровадження механізму «розумної відбудови». В основу такого підходу доцільно покласти принцип Build Back Better, який передбачає не просте відновлення зруйнованих об'єктів, а створення сучасної інфраструктури, адаптованої до вимог цифрової економіки, енергоефективності, екологічної безпеки та інклюзивності.

Вагоме значення у системі післявоєнного відновлення регіонів повинно належати формуванню комплексного механізму координації міжнародної технічної допомоги та донорських ресурсів. З огляду на масштаби фінансових потреб України, ефективність використання міжнародної підтримки значною мірою визначатиме темпи та результати відбудови територій. У зв'язку з цим доцільним виступає створення у кожному регіоні спеціалізованих координаційних центрів міжнародного партнерства, діяльність яких забезпечуватиме підготовку проєктних пропозицій, комунікацію з донорами, супровід інвестиційних проєктів та контроль використання залучених ресурсів.

Запровадження подібного механізму дозволить вирішити одну з ключових проблем післявоєнного відновлення, пов'язану з фрагментарністю фінансування окремих проєктів. За відсутності належної координації існує ризик концентрації ресурсів у певних секторах при одночасному дефіциті фінансування критично важливих напрямів розвитку. Саме тому управління міжнародною допомогою повинно здійснюватися на основі регіональних стратегій відновлення, узгоджених із загальнодержавною політикою післявоєнної реконструкції.

Особливу роль у системі стимулювання регіонального розвитку повинно відігравати впровадження територіально орієнтованого підходу до управління відбудовою. Практика післявоєнного відновлення різних держав переконливо демонструє, що універсальні рішення не забезпечують належної ефективності через значну диференціацію територій за рівнем руйнувань, економічною структурою, демографічними характеристиками та інвестиційним потенціалом. У зв'язку з цим доцільним виступає формування декількох типів регіональних програм розвитку.

Для регіонів, які зазнали найбільших руйнувань, пріоритетними повинні стати заходи з реконструкції житлового фонду, критичної інфраструктури та виробничих потужностей. Для територій із середнім рівнем пошкоджень основна увага має концентруватися на модернізації економіки, розвитку підприємництва та залученні інвестицій. Для відносно безпечних регіонів доцільним виступає формування нових центрів економічного зростання, здатних компенсувати втрати на інших територіях та забезпечувати загальнонаціональний розвиток.

Суттєвого удосконалення потребує механізм підтримки релокованого бізнесу. Значна кількість підприємств перемістила виробничі потужності до безпечніших регіонів, сформувавши нові можливості для територіального розвитку. У зв'язку з цим доцільним виступає створення спеціалізованих програм інтеграції релокованого бізнесу в економічні системи приймаючих регіонів. Основними складовими таких програм повинні стати сприяння доступу до земельних ресурсів, інженерної інфраструктури, фінансових ресурсів та кадрового потенціалу.

Важливого значення набуває створення регіональних платформ економічного відновлення. Функціонування таких платформ повинно забезпечувати взаємодію органів влади, підприємницького сектору, міжнародних партнерів, громадських організацій та наукових установ. Основним результатом діяльності платформ має стати формування спільного бачення перспектив розвитку територій, узгодження інвестиційних пріоритетів та координація реалізації масштабних проєктів відбудови.

Одним із ключових напрямів удосконалення організаційно-управлінських механізмів виступає стимулювання розвитку людського капіталу. Післявоєнна реконструкція неможлива без забезпечення регіонів достатньою кількістю кваліфікованих кадрів. Масштабні міграційні процеси, демографічні втрати та структурні зміни на ринку праці формують потребу у створенні нової системи управління трудовими ресурсами.

Доцільним виступає формування регіональних програм повернення населення, орієнтованих на створення сприятливих умов для проживання, працевлаштування та підприємницької діяльності. У межах таких програм можуть використовуватися механізми компенсації вартості житла, грантової підтримки малого бізнесу, стимулювання зайнятості молоді та підтримки висококваліфікованих спеціалістів.

Особливої уваги потребує створення системи прогнозування кадрових потреб регіонів. Реалізація масштабних програм відбудови потребуватиме значної кількості фахівців будівельної галузі, інженерів, архітекторів, енергетиків, логістів, проєктних менеджерів та спеціалістів у сфері цифрових технологій. У зв'язку з цим регіональна політика повинна передбачати механізми адаптації системи професійної освіти до нових потреб економіки.

Перспективним напрямом удосконалення механізмів стимулювання регіонального розвитку виступає впровадження принципу «відбудова через розвиток». На відміну від традиційного підходу, орієнтованого переважно на ліквідацію наслідків руйнувань, запропонована концепція передбачає використання процесів реконструкції як інструменту структурної модернізації

економіки. У межах такого підходу кожний проєкт відбудови повинен одночасно виконувати функції відновлення інфраструктури, стимулювання зайнятості, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності територій (див. рис. 3.2.1).

Реалізація запропонованих заходів дозволить сформувати сучасну систему управління післявоєнним відновленням регіонів, орієнтовану на довгострокове економічне зростання, підвищення інвестиційної привабливості, зміцнення людського капіталу та забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. За умови комплексного впровадження запропонованих механізмів процес післявоєнної реконструкції може стати не лише інструментом подолання наслідків війни, а й фундаментом формування нової моделі регіонального розвитку України, заснованої на інноваційності, конкурентоспроможності та високій якості життя населення.

З метою забезпечення комплексного підходу до стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення пропонується авторська модель організаційно-управлінського механізму, яка поєднує інституційні, фінансові, інвестиційні, інфраструктурні, соціальні та управлінські інструменти в єдину систему. Запропонована модель ґрунтується на принципах багаторівневого управління, стратегічного планування, партнерства, прозорості, результативності та сталого розвитку. На відміну від традиційних підходів до регіонального розвитку, запропонована модель орієнтована не лише на ліквідацію наслідків воєнних руйнувань, а й на формування передумов для довгострокового економічного зростання, підвищення інвестиційної привабливості територій, відновлення людського капіталу та забезпечення високої якості життя населення.

Особливістю запропонованого механізму виступає поєднання стратегічного, регіонального, територіального та локального рівнів управління відбудовою.

Комплекс заходів щодо удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку в умовах післявоєнного відновлення

Напрямок удосконалення	Конкретний захід	Основний виконавець	Джерела фінансування	Очікуваний результат
Координація відбудови	Створення агентств відновлення	ОВА, громади	Державний бюджет, донори	Підвищення керованості відбудови
Управління проєктами	Запровадження проєктних офісів	Агентства відбудови	Бюджет, гранти	Скорочення термінів реалізації
Фінансування розвитку	Формування регіональних фондів відновлення	Держава, донори	Бюджет, міжнародна допомога	Концентрація ресурсів
Залучення інвестицій	Інвестиційні офіси	ОВА	Приватний капітал	Зростання інвестиційної активності
Підтримка бізнесу	Програми розвитку підприємництва	Громади	Гранти, кредити	Зростання кількості МСП
Релокація підприємств	Створення виробничих майданчиків	Регіональна влада	Інвестиції	Розміщення нових виробництв
Людський капітал	Програми повернення населення	Органи влади	Бюджет, донори	Скорочення міграційних втрат
Професійна підготовка	Центри перекваліфікації	Заклади освіти	Бюджет, гранти	Забезпечення кадрами
Інфраструктурне відновлення	Пріоритетна реконструкція критичних об'єктів	Держава	Бюджет, міжнародні партнери	Відновлення функціонування територій
Просторовий розвиток	Розроблення нових планів територій	Громади	Бюджет	Раціональне використання ресурсів
Цифрове управління	Єдина платформа моніторингу відбудови	Мінрозвитку	Бюджет, міжнародні програми	Прозорість процесів
Міжнародне партнерство	Координаційні центри донорської допомоги	ОВА	Міжнародна допомога	Ефективне використання ресурсів
Інноваційний розвиток	Підтримка технологічних проєктів	Бізнес, університети	Гранти	Підвищення інноваційності
Енергетична стійкість	Розвиток розподіленої генерації	Громади	Інвестиції	Енергетична безпека
Міжмуніципальна співпраця	Спільні проєкти громад	Територіальні громади	Бюджети громад	Оптимізація ресурсів

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Такий підхід дозволяє забезпечити узгодженість рішень між центральними органами влади, регіональними адміністраціями, територіальними громадами, міжнародними партнерами, представниками бізнесу та громадянського суспільства. Реалізація запропонованої моделі сприятиме концентрації ресурсів на найбільш пріоритетних напрямках відновлення та створенню ефективної системи координації заходів післявоєнного розвитку регіонів.

Представлена модель демонструє, що ключову роль у процесах післявоєнного відновлення повинно відігравати державне стратегічне управління, яке забезпечує формування загальнонаціональних пріоритетів розвитку, визначення нормативно-правових засад відбудови та координацію міжнародної підтримки. Водночас ефективність реалізації програм реконструкції значною мірою залежить від діяльності регіонального рівня управління, у межах якого здійснюється планування програм розвитку, управління портфелем проєктів, фінансове забезпечення та організація взаємодії між усіма учасниками процесу відновлення.

Важливою складовою механізму виступає територіальний рівень, де безпосередньо реалізуються проєкти реконструкції інфраструктури, житлового фонду, соціальної сфери, енергетичних систем та економічних об'єктів. Саме на рівні територіальних громад забезпечується практичне досягнення результатів відбудови, формуються умови для повернення населення, створення нових робочих місць та відновлення ділової активності.

Окремого значення набуває базовий рівень реалізації, представлений населенням, суб'єктами господарювання, громадськими організаціями та місцевими ініціативами. Активне залучення громадян до процесів прийняття рішень сприяє підвищенню легітимності управлінських заходів, забезпечує врахування реальних потреб територій та формує додаткові можливості для мобілізації місцевого потенціалу розвитку.

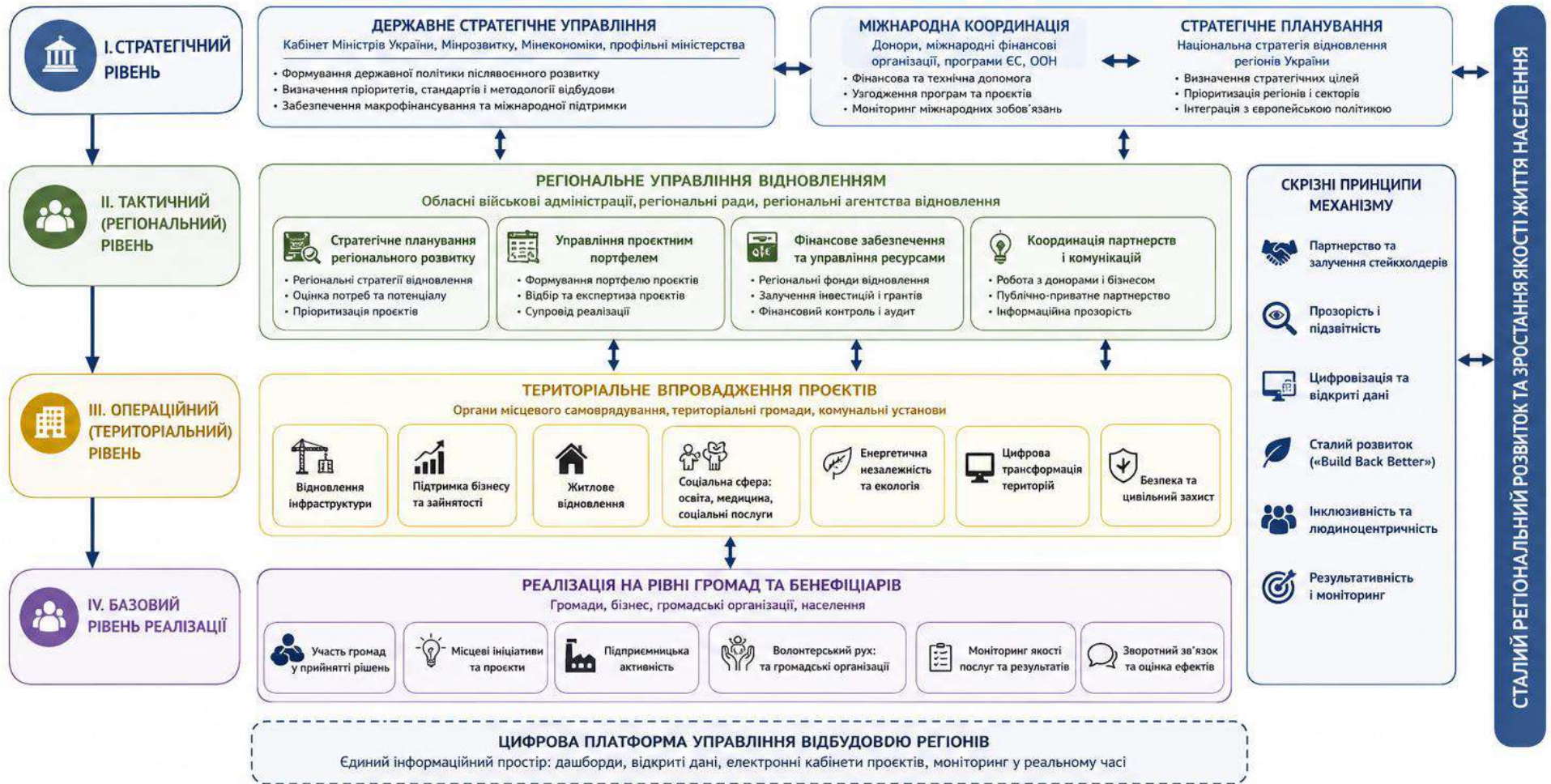

Рис. 3.2.1 – Схема комплексного організаційно-управлінського механізму стимулювання регіонального розвитку в умовах післявоєнного відновлення

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Наскрізними елементами запропонованого механізму виступають прозорість, підзвітність, цифровізація управлінських процесів, партнерство, інклюзивність та орієнтація на принципи сталого розвитку. Особливу роль відіграє єдина цифрова платформа управління відбудовою, яка забезпечує моніторинг реалізації проєктів, контроль використання фінансових ресурсів, координацію учасників процесу відновлення та формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

Практична реалізація запропонованої моделі дозволить сформувати цілісну систему стимулювання регіонального розвитку, здатну забезпечити прискорення темпів післявоєнного відновлення, підвищення ефективності використання міжнародної допомоги, активізацію інвестиційної діяльності, зміцнення економічної стійкості територій та покращення соціально-економічних умов життя населення. Очікуваним результатом впровадження механізму стане формування нової моделі регіонального розвитку, орієнтованої на інноваційність, конкурентоспроможність, безпеку та довгострокову стійкість регіональних соціально-економічних систем.

3.3 Стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови України

Післявоєнна відбудова України формує необхідність переосмислення традиційних підходів до реалізації державної регіональної політики. Безпрецедентні масштаби руйнувань, значні демографічні втрати, структурні зміни в економіці, потреба у відновленні інфраструктури та необхідність інтеграції європейських стандартів розвитку обумовлюють потребу у формуванні нової моделі державного регулювання регіонального розвитку. У таких умовах державна регіональна політика повинна розглядатися не лише як інструмент вирівнювання територіальних диспропорцій, а як ключовий механізм

забезпечення економічного відновлення, соціальної стабільності та довгострокової конкурентоспроможності регіонів.

Ефективність післявоєнної відбудови значною мірою залежатиме від здатності держави забезпечити узгодженість стратегічних рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях. Важливого значення набуває формування нової архітектури державної регіональної політики, орієнтованої на принципи партнерства, багаторівневого врядування, результативності, прозорості та сталого розвитку. У зв'язку з цим доцільним виступає визначення комплексу стратегічних напрямів, реалізація яких забезпечить підвищення ефективності державного впливу на процеси післявоєнного відновлення територій.

Першим стратегічним напрямом повинно стати удосконалення системи стратегічного планування та просторового розвитку. Сучасні умови потребують переходу від фрагментарного планування окремих заходів до комплексного бачення майбутнього розвитку регіонів. У межах такого підходу регіональні стратегії повинні інтегрувати завдання відбудови інфраструктури, розвитку економіки, відновлення людського капіталу, забезпечення екологічної безпеки та підвищення інвестиційної привабливості територій. Особлива увага повинна приділятися узгодженню регіональних стратегій із загальнодержавною політикою відновлення та європейськими підходами до просторового розвитку.

Другим стратегічним напрямом виступає концентрація фінансових, організаційних та управлінських ресурсів на найбільш пріоритетних напрямках післявоєнної відбудови. Обмеженість фінансових можливостей та значний обсяг потреб у реконструкції обумовлюють необхідність чіткої пріоритизації проєктів. Основні ресурси доцільно спрямовувати на відновлення критичної інфраструктури, транспортних коридорів, енергетичних об'єктів, логістичних центрів та виробничих комплексів, здатних забезпечити швидкий економічний ефект та створення нових робочих місць.

Важливого значення набуває стратегічний напрям розвитку економічного потенціалу регіонів. Післявоєнна реконструкція повинна розглядатися як

можливість структурної модернізації економіки та переходу до нової моделі економічного зростання. У зв'язку з цим державна регіональна політика повинна передбачати стимулювання розвитку підприємництва, підтримку малого та середнього бізнесу, створення індустріальних парків, розвиток інноваційних кластерів та залучення інвестицій у високотехнологічні сектори економіки.

Не менш важливим стратегічним напрямом виступає відновлення та модернізація інфраструктури. Реалізація програм відбудови повинна базуватися на принципі «Build Back Better», який передбачає не просте відтворення зруйнованих об'єктів, а створення сучасної, енергоефективної, безпечної та технологічно досконалої інфраструктури. Особлива увага повинна приділятися розвитку транспортних систем, цифрових мереж, енергетичних комплексів, об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури.

Одним із ключових напрямів державної регіональної політики повинно стати відновлення людського капіталу. Успішність післявоєнної реконструкції значною мірою залежатиме від здатності регіонів забезпечити повернення населення, формування нових робочих місць та розвиток сучасної системи освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Особливого значення набуває створення умов для повернення внутрішньо переміщених осіб, трудових мігрантів та висококваліфікованих спеціалістів.

Суттєві можливості для підвищення ефективності державної регіональної політики відкриває цифрова трансформація регіонального управління. Використання сучасних інформаційних технологій дозволить забезпечити прозорість процесів відбудови, підвищити якість управлінських рішень, оптимізувати використання ресурсів та посилити контроль за реалізацією проєктів реконструкції. Доцільним виступає створення єдиної цифрової платформи моніторингу відбудови, яка забезпечуватиме координацію всіх учасників процесу післявоєнного розвитку.

Важливого значення набуває підвищення інституційної спроможності регіонів та розвиток децентралізації. Регіональні та місцеві органи влади повинні отримати достатній рівень ресурсного забезпечення та управлінської автономії

для реалізації програм розвитку територій. Паралельно доцільним виступає розвиток міжмуніципального співробітництва, що дозволить громадам об'єднувати ресурси для реалізації масштабних проєктів відбудови.

Окремим стратегічним напрямом повинно стати посилення міжнародного партнерства та міжрегіонального співробітництва. Залучення міжнародних фінансових організацій, урядів держав-партнерів, донорських структур та приватних інвесторів виступає необхідною умовою успішної реконструкції регіонів України. У зв'язку з цим державна регіональна політика повинна забезпечувати формування сприятливих умов для міжнародної співпраці та активного залучення зовнішніх ресурсів до реалізації програм відбудови.

Для узагальнення запропонованих стратегічних напрямів підвищення ефективності державної регіональної політики розроблено авторську схему, яка відображає взаємозв'язок між ключовими складовими післявоєнної відбудови та очікуваними результатами реалізації державної політики регіонального розвитку (див. рис. 3.3.1).

Представлена схема демонструє комплексний характер державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови та відображає основні напрями управлінського впливу на процеси розвитку територій. Центральне місце у запропонованій моделі займає забезпечення ефективної державної регіональної політики, реалізація якої здійснюється через систему взаємопов'язаних стратегічних напрямів.

Важливою особливістю запропонованого підходу виступає взаємозалежність усіх складових механізму. Досягнення високих результатів у сфері відновлення інфраструктури неможливе без розвитку людського капіталу, а залучення інвестицій потребує підвищення інституційної спроможності регіонів та впровадження сучасних цифрових інструментів управління. Аналогічно розвиток економічного потенціалу регіонів безпосередньо залежить від якості стратегічного планування та ефективності використання фінансових ресурсів.

Рис. 3.3.1 – Стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови України

Примітка. Джерело: складено автором роботи самостійно.

Реалізація запропонованих стратегічних напрямів повинна базуватися на принципах довгостроковості, прозорості, підзвітності, партнерства, справедливості, інноваційності та сталого розвитку. Саме поєднання зазначених принципів дозволить забезпечити результативність державної регіональної політики та створити умови для формування нової моделі соціально-економічного розвитку територій.

Очікуваними результатами впровадження запропонованих стратегічних напрямів виступатимуть прискорення темпів післявоєнного відновлення регіонів, зростання інвестиційної активності, підвищення конкурентоспроможності територій, скорочення міжрегіональних диспропорцій, покращення якості життя населення та формування передумов для довгострокового економічного зростання. Комплексна реалізація визначених стратегічних напрямів дозволить трансформувати процес післявоєнної відбудови у потужний інструмент модернізації регіональної економіки та забезпечення сталого розвитку України в довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

Сучасні виклики відбудови потребують переходу від традиційної моделі регіональної політики до комплексної системи управління розвитком територій, орієнтованої на забезпечення економічної стійкості, інвестиційної привабливості, відновлення людського капіталу та підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Найбільш результативними інструментами реконструкції територій виступають стратегічне планування, ефективна координація міжнародної допомоги, розвиток місцевого самоврядування, підтримка інвестиційної діяльності та концентрація уваги на розвитку людського капіталу. Успішність відбудови залежить не лише від обсягів залучених фінансових ресурсів, а

насамперед від якості управлінських механізмів, інституційної спроможності органів влади та здатності забезпечувати довгостроковий розвиток територій.

Комплекс заходів щодо удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку в умовах післявоєнного відновлення включає створення регіональних агентств відбудови, формування регіональних фондів розвитку, запровадження проєктно-орієнтованого управління, удосконалення системи координації міжнародної допомоги, підтримка релокованого бізнесу, стимулювання повернення населення та розвиток людського капіталу. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів, прискоренню темпів реконструкції територій та формуванню передумов для стійкого економічного зростання.

Авторська модель комплексного організаційно-управлінського механізму стимулювання регіонального розвитку в умовах післявоєнного відновлення базується на поєднанні стратегічного, регіонального, територіального та локального рівнів управління. Перевагою запропонованої моделі виступає інтеграція інституційних, фінансових, інвестиційних, соціальних та цифрових інструментів у єдину систему управління процесами відбудови та розвитку територій.

Стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики передбачають удосконалення стратегічного планування, концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках відбудови, модернізацію інфраструктури відповідно до принципу «Build Back Better», розвиток економічного потенціалу регіонів, зміцнення людського капіталу, цифрову трансформацію управління, посилення інституційної спроможності органів влади та розширення міжнародного партнерства. Комплексна реалізація зазначених напрямів забезпечить підвищення результативності державної регіональної політики та сприятиме формуванню сучасної моделі просторового розвитку України.

Отже, удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення повинно здійснюватися на

основі комплексного поєднання інституційних реформ, ефективного управління ресурсами, розвитку людського капіталу, активізації інвестиційної діяльності та впровадження сучасних управлінських підходів. Практична реалізація запропонованих рекомендацій дозволить прискорити процеси відбудови, підвищити стійкість регіональних економік, скоротити міжрегіональні диспропорції та забезпечити довгостроковий соціально-економічний розвиток України в повоєнний період.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі вирішено актуальне науково-практичне завдання щодо обґрунтування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення України. Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки.

У ході дослідження теоретичних засад соціально-економічного розвитку регіонів встановлено, що регіональний розвиток є комплексним процесом, який поєднує економічні, соціальні, інституційні, інфраструктурні, демографічні, екологічні та безпекові складові. Обґрунтовано, що в сучасних умовах соціально-економічний розвиток регіонів необхідно розглядати не лише як зростання економічних показників, а як процес підвищення якості життя населення, зміцнення людського потенціалу, забезпечення територіальної стійкості та формування конкурентоспроможного середовища для довгострокового розвитку. Встановлено, що в умовах післявоєнного відновлення особливого значення набуває інтеграція безпекової складової до системи регіонального управління та стратегічного планування.

Дослідження теоретичних підходів і механізмів стимулювання регіонального розвитку дозволило визначити, що найбільш результативною є модель, яка поєднує фінансово-бюджетні, інвестиційні, інституційні, інноваційні та організаційно-управлінські інструменти впливу. Встановлено, що сучасна державна регіональна політика повинна базуватися на принципах децентралізації, сталого розвитку, партнерської взаємодії, інноваційності та багаторівневого врядування. Доведено, що стимулювання регіонального розвитку має бути орієнтованим не лише на подолання поточних соціально-економічних проблем, а й на створення передумов для довгострокового відновлення та підвищення конкурентоспроможності територій.

У результаті аналізу нормативно-правового та інституційного забезпечення стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів встановлено, що в Україні сформовано необхідні законодавчі та організаційні засади реалізації державної регіональної політики. Разом із тим обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення механізмів координації між органами державної влади та місцевого самоврядування, посилення стратегічного планування розвитку територій, підвищення ефективності фінансового забезпечення регіональних програм та розширення можливостей використання сучасних інструментів стимулювання розвитку територій.

Проведений аналіз сучасного стану регіонального розвитку України засвідчив, що повномасштабна війна суттєво поглибила міжрегіональні диспропорції та сформувала нові виклики для системи державного управління. Встановлено, що регіони України характеризуються значною нерівномірністю соціально-економічного розвитку, рівня інвестиційної активності, стану інфраструктури, демографічної ситуації та фінансової спроможності. Найбільшого негативного впливу зазнали території, що перебували або перебувають у зоні бойових дій, тоді як окремі відносно безпечні регіони отримали додаткові можливості для економічного розвитку завдяки релокації бізнесу, переміщенню населення та концентрації економічної активності.

У процесі оцінювання ефективності державних та регіональних механізмів стимулювання розвитку територій встановлено, що наявна система підтримки регіонів забезпечує часткове вирішення завдань відновлення та розвитку, проте не повною мірою відповідає сучасним викликам післявоєнного періоду. Визначено, що існуючі механізми потребують посилення результативності, удосконалення процедур розподілу ресурсів, підвищення рівня адресності підтримки територій та розширення можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації регіональних програм розвитку.

Доведено, що основними стримуючими чинниками соціально-економічного розвитку регіонів у сучасних умовах є руйнування об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, демографічні втрати, внутрішня та

зовнішня міграція населення, скорочення інвестиційної активності, погіршення ситуації на ринку праці, високий рівень безпекових ризиків та обмеженість фінансових ресурсів. Встановлено, що зазначені чинники суттєво ускладнюють процеси відновлення економічного потенціалу регіонів та потребують комплексного державного реагування.

У ході дослідження зарубіжного досвіду післявоєнного відновлення територій встановлено, що ефективність відбудови значною мірою залежить від системності державної політики, довгострокового стратегічного планування, концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку, активного залучення інвестицій та міжнародної підтримки. Обґрунтовано доцільність використання в Україні окремих підходів до організації післявоєнного відновлення з урахуванням національних особливостей, рівня руйнувань та специфіки регіонального розвитку.

На основі проведеного дослідження запропоновано напрями удосконалення організаційно-управлінських механізмів стимулювання регіонального розвитку, які передбачають посилення координації між усіма суб'єктами регіональної політики, удосконалення механізмів стратегічного планування, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, розширення інструментів підтримки інвестиційної діяльності та впровадження сучасних підходів до управління процесами відновлення територій.

У роботі розроблено стратегічні напрями підвищення ефективності державної регіональної політики в умовах післявоєнної відбудови України, які передбачають формування комплексної системи стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, модернізацію інфраструктури, підтримку підприємницької діяльності, активізацію інвестиційних процесів, розвиток людського капіталу, зміцнення економічної самодостатності територій та забезпечення їх довгострокової стійкості. Реалізація запропонованих заходів сприятиме скороченню міжрегіональних диспропорцій, підвищенню рівня зайнятості населення, відновленню економічного потенціалу територій та створенню сприятливих умов для сталого розвитку регіонів України.

Таким чином, поставлену в роботі мету досягнуто, а визначені завдання виконано в повному обсязі. Результати дослідження підтвердили необхідність комплексного удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів як одного з ключових напрямів забезпечення успішного післявоєнного відновлення України. Запропоновані рекомендації можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування під час формування та реалізації державної регіональної політики, розроблення програм відновлення територій і стратегій регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахур Н. В. Інвестиційне забезпечення розвитку регіонів України: проблеми та шляхи їх вирішення. Ефективна економіка. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9063> (дата звернення: 29.05.2026).
Бицюра Ю., Манжула Є., Ілюхіна В. Проблеми забезпечення сталого розвитку в Україні. Сталий розвиток економіки. 2025. № 1 (52). С. 49-55. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1146> (дата звернення: 29.05.2026).
2. Близнюк А. С., Асоян Е. Ш. Механізм та спрямованість трансформації державної економічної політики в сучасних соціально-економічних умовах. Державне будівництво. 2022. № 2 (32). С.29-40. URL: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2022-2-03> (дата звернення: 29.05.2026).
3. Бондар К. В. Механізм державного управління сталим розвитком регіонів. Державне будівництво. 2023. № 2 (34). С. 150-161. URL: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-12> (дата звернення: 29.05.2026).
4. Бюджетний кодекс України: Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 29.05.2026).
5. Васильчак С. В., Дубина М. П., Бойченко Е. Б. Інвестиційна стратегія розвитку регіонів в контексті концепції сталого розвитку країни. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. 2025. № 2 (78). С. 21-27. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-3> (дата звернення: 29.05.2026).
6. Галунець Н. І. Кормишкіна І. В. Імплементация стратегії сталого розвитку економіки України в умовах післявоєнної відбудови. Економіка та управління національним господарством. 2025. № 1 (96). С. 14-21. URL: <https://share.google/CEWwY3Bnxhl4fWp76> (дата звернення: 29.05.2026).
7. Гармідер Л. Д. Соціально-економічний розвиток: регіональний аспект. REVIEW OF TRANSPORT ECONOMICS AND MANAGEMENT. 2024. №

10 (26). С. 54-59. URL: <https://pte.ust.edu.ua/article/view/300144> (дата звернення: 29.05.2026).

8. Годнюк І. В., Тріпак М. М., Гуменюк І. Л. Людський капітал країни – основа інклюзивності розвитку. Інклюзивна економіка. 2024. № 1 (03). С. 18-25. URL: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.3-3 (дата звернення: 29.05.2026).

9. Гонта О. Проблеми диспропорційності економічного зростання національного господарства України та її окремих регіонів. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 2. С. 57-63. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2018-2\(14\)-57-63](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2018-2(14)-57-63) (дата звернення: 29.05.2026).

10. Гордійчук Ю., Міщук Є. Соціальна економіка як драйвер сталого розвитку регіону. Економіка та суспільство. 2026. № 86. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/8067> (дата звернення: 29.05.2026).

11. Громади можуть отримати кошти на проекти з відновлення від Державного фонду регіонального розвитку. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/news/hromady-mozhut-otrymaty-koshty-na-proiekty-z-vidnovlennia-vid-derzhavnoho-fondu-rehionalnoho-rozvytku> (дата звернення: 29.05.2026).

12. Двігун А. О. Диспропорції та структурні зміни в економіці регіонів України та їх вплив на розвиток регіонів. Review of Transport Economics and Managemen. 2019. № 2 (18). С. 74-82. URL: <http://pte.diit.edu.ua/article/view/190589/191557> (дата звернення: 29.05.2026).

13. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.05.2026).

14. Державний фонд регіонального розвитку. Dream. URL: <https://dream.gov.ua/ua/fin-program/DREAM-UA-010925-1C3F3127> (дата звернення: 29.05.2026).

15. Дніпропетровська область стала гуманітарним центром для забезпечення фронту. РБК-Україна. URL:

<https://www.rbc.ua/ukr/news/dnepropetrovskaya-oblast-stala-gumanitarnym-1649577271.html> (дата звернення: 29.05.2026).

16. Дороховський О. М., Радзівський О. І. Особливості стимулювання соціально-еколого-економічного розвитку регіонів. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/index.php/pdf/pdf/9_2015/28.pdf?op=1&z=7337 (дата звернення: 29.05.2026).

17. Дука А. П., Старченко Г. В. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. Проблеми сучасних трансформацій. 2022. № 6. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-06/2022-6-03-06> (дата звернення: 29.05.2026).

18. ЄВідновлення. УкрІнформ. <https://www.ukrinform.ua/tag-evidnovlenna> (дата звернення: 29.05.2026).

19. Загорська Д. М. Фінансові стратегії та інструменти для стимулювання економічного зростання та відновлення в умовах післявоєнної реконструкції: досвід інших країн як приклад для України. Соціальна економіка. 2025. № 70. С. 102-111. URL: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2025-70-09> (дата звернення: 29.05.2026).

20. Зроблено в Україні: в індустріальних парках на кінець 2025 року збудовано або бужується 37 заводів. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/b023320c-fc61-4e81-add5-d2ebfc78edd2?lang=uk-UA&title=ZroblenoVUkraini> (дата звернення: 29.05.2026).

21. Карась О. С. Формування інклюзивної економіки в умовах структурних трансформацій України: соціально-економічні чинники й інструменти. Суспільні трансформації: міждисциплінарний аспект. 2026. № 1 (96). С. 13-28. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2026/04/13_28-No-1-96-2026_ukr.pdf (дата звернення: 29.05.2026).

22. Кизим М. О., Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В. Чинники просторового розвитку територіальних громад в системі публічного управління територіями.

Проблеми економіки. 2022. № 2. С. 83-92. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-83-92> (дата звернення: 29.05.2026).

23. Кобеля З. І., Тодорюк С. І., Матійчик О. Д. Соціально-економічний розвиток регіонів та його вплив на регіональні відмінності. Ефективна економіка. 2024. № 3. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3356/3392> (дата звернення: 29.05.2026).

24. Колодійчук І. А., Куртяк М. Б. Соціально-економічні передумови переходу до зеленої економіки в регіонах України. Регіональна економіка. 2024. № 2. С. 67-75. URL: https://re.gov.ua/re202402/re202402_067_KolodiychukIA,KurtyakMB.pdf (дата звернення: 29.05.2026).

25. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

26. Лелеченко А. П. Підходи щодо формування регіональної політики сталого розвитку в країнах Європейського союзу. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1660> (дата звернення: 29.05.2026).

27. Лопушинський І. П. Соціально-економічний розвиток територій в умовах сталого розвитку. Філософія управління. 2025. № 9 (13). URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/fag/article/view/389/378> (дата звернення: 29.05.2026).

28. Маліновська О. Я., Ватуляк. Теоретичні підходи до стимулювання економічного розвитку зростання регіонів. Збалансоване природокористування. 2025. № 1. С. 78-83. URL: <https://journals.uran.ua/bnusing/article/view/324364/318924> (дата звернення: 29.05.2026).

29. Мануїлова К. В. Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку територій у регіональному вимірі. Держава та регіони. 2025. № 3. С. 70-76. URL: https://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2025/12.pdf (дата звернення: 29.05.2026).

30. Мельник Л. Ю., Удовиченко В. П. Економічні інструменти реалізації механізму стимулювання сталого розвитку регіонів. Ефективна економіка. 2018. № 4. С. 1-7. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/server/api/core/bitstreams/fd67c948-0f14-47ef-97f2-207463ba9340/content> (дата звернення: 29.05.2026).
31. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 29.05.2026).
32. Мінфін: у I кварталі 2026 р. до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 139,6 млрд грн (+19,5 млрд грн до I кварталу 2025 р.). Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/20588> (дата звернення: 29.05.2026).
33. Місцеві бюджети: Мінфін повідомив, у яких областях найвищі надходження. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/biznes/miscevi-byudzheti-minfin-povidomiv-u-yakih-oblastyah-nayvishchi-nadhodzheniya-816456/> (дата звернення: 29.05.2026).
34. Національний банк України: офіційний сайт. <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 29.05.2026).
35. Організація Об'єднаних Націй Україна: офіційний сайт. URL: <https://ukraine.un.org/uk> (дата звернення: 29.05.2026).
36. Остапенко М. С. Соціально-економічні виклики розвитку сільських територій в Україні та пошук шляхів подолання використовуючи європейський досвід. Економіка. 2024. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14292899> (дата звернення: 29.05.2026).
37. Паулик А. Формування конкурентних переваг економіки регіону: інклюзивний аспект. Економіка та суспільство. 2023. № 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-91> (дата звернення: 29.05.2026).
38. Плахотнюк В. В. Теоретичні основи забезпечення фінансової самостійності регіонів. Економіка та суспільство. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-157> (дата звернення: 29.05.2026).
39. Плахотнюк В. Соціально-економічний розвиток регіонів України: виклики та стратегічні перспективи. Економіка та суспільство. 2024. № 75. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-159> (дата звернення: 29.05.2026).

40. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

41. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Стратегія від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

42. Про індустріальні парки: Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

43. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

44. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 29.05.2026).

45. Проблеми захисту та відновлення критичної інфраструктури із залученням приватного сектору. Рада бізнес-омбудсмена. URL: <https://boi.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/problemny-zahystu-ta-vidnovlennya-krytychnoyi-infrastruktury.pdf> (дата звернення: 29.05.2026).

46. Савченко Т. В., Ніколюк О. В., Конкін Р. Шляхи забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Таврійський науковий вісник. 2023. № 17. С. 153-159. URL: <https://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/425> (дата звернення: 29.05.2026).

47. Скребкова К. С. Управління соціально-економічним розвитком регіонів в контексті стратегії сталого розвитку. Економіка та суспільство. 2026. № 83. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-61> (дата звернення: 29.05.2026).

48. Статівка Н. В., Бублій М. П. Генезис наукових уявлень про роль держави в управлінні соціально-економічним розвитком. Теорія та практика

державного управління. 2020. № 4. С. 16-23. URL: <https://doi.org/10.34213/tp.20.04.02> (дата звернення: 29.05.2026).

49. У Львівській області розроблятимуть програми місцевого економічного розвитку та інтеграції релокованого бізнесу і ВПО в економічне життя громад. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=u-lvivskij-oblasti-rozroblyatymut-prohramy-mistsevoho-ekonomichnoho-rozvytku-ta-intehratsiji-relokovano-ho-biznesu-i-vpo-v-ekonomichne-zhyttya-hromad> (дата звернення: 29.05.2026).

50. Шалімов В. В., Решетов В. О., Мельник Т. А. Стимулювання соціально-економічного та інноваційного розвитку національної та регіональної економік: врахування в принципах бюджетної системи та оподаткування. Центральнуукраїнський науковий вісник. 2021. № 6 (39). С. 131-141. URL: [https://economics.kntu.kr.ua/pdf/6\(39\)/15.pdf](https://economics.kntu.kr.ua/pdf/6(39)/15.pdf) (дата звернення: 29.05.2026).

51. Шуванов А. Р. Українська регіональна політика та її вплив на структуру національної економіки. Державне будівництво. 2022. № 2 (32). С. 50-59. URL: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2022-2-05> (дата звернення: 29.05.2026).

52. Ще три регіони оновили стратегії розвитку до 2027 року. Міністерство розвитку громад та територій України. 2025. URL: <https://mindev.gov.ua/news/shche-try-rehiony-onovyly-stratehii-rozvytku-do-2027-roku> (дата звернення: 29.05.2026).

53. Яких втрат завдала війна українській економіці та ГМК. GМК Center. URL: <https://gmk.center/ua/posts/iaki-vtraty-zavdala-vijna-ukrainskij-ekonomitsi-ta-hirnycho-metalurhijnomu-kompleksu/> (дата звернення: 29.05.2026).

54. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Чинники впливу на соціально-економічний розвиток регіонів (територій) України в умовах загроз і подолання наслідків військової агресії. Проблеми економіки. 2024. № 3 (61). С. 142-148. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2024-3_0-pages-142_148.pdf (дата звернення: 29.05.2026).

55. Nedic G. Financial and Technical Assistance in the Reconstruction and Development of Post-Conflict Bosnia and Herzegovina. URL: <https://wiiw.ac.at/financial-and-technical-assistance-in-the-reconstruction-and-development-of-post-conflict-bosnia-and-herzegovina-dlp-3229.pdf> (дата звернення: 29.05.2026).
56. Reconstruction efforts after the Russo-Georgian War. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Reconstruction_efforts_after_the_Russo-Georgian_War (дата звернення: 29.05.2026).
57. Shalal A. Ukraine reconstruction estimate jumps 12% to \$588 billion, World Bank says. Reuters. 2026. URL: <https://www.reuters.com/business/ukraine-reconstruction-estimate-jumps-12-588-billion-world-bank-says-2026-02-23/> (дата звернення: 29.05.2026).
58. Sundakov A. Post-War Reconstruction and Disaster Recovery: Lessons for Ukraine. All rights reserved. 2024. № 41. Р. 65-79. URL: https://iepjournal.com/journals_eng/41/2024_41_5_Sundakov.pdf (дата звернення: 29.05.2026).
59. The reconstruction of Ukraine: lessons from the post-war recovery in Bosnia and Herzegovina and Georgia. Cee Bankwatch Network. 2023. URL: <https://bankwatch.org/publication/the-reconstruction-of-ukraine-lessons-from-the-post-war-recovery-in-bosnia-and-herzegovina-and-georgia> (дата звернення: 29.05.2026).
60. Ukraine and the EIB. European Investment Bank. URL: <https://www.eib.org/en/projects/country/ukraine> (дата звернення: 29.05.2026).
61. Ukraine Facility. European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/ukraine-facility_en (дата звернення: 29.05.2026).
62. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. UN WOMEN Ukraine. 2026. URL: <https://ukraine.unwomen.org/en/stories/pres-reliz/2026/02/opublikovano-onovlenu->

[otsinku-potreb-ukrayiny-na-vidnovlennya-ta-vidbudovu](#)

(дата

звернення:

29.05.2026).

ЗГОДА здобувачки освіти Державного університету економіки і технологій про перевірку кваліфікаційної роботи на прояви академічного плагіату та розміщення в Репозитарії ДУЕТ

Я, **Христусь Анастасія Володимирівна**, підтримую політику Державного університету економіки і технологій з академічної доброчесності і відкритого доступу. Стверджую, що кваліфікаційна бакалаврська робота **«Удосконалення механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів в умовах післявоєнного відновлення»** виконана самостійно та не містить академічного плагіату. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Державного університету економіки і технологій ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення норм академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Також я поінформована, що відповідно до пункту 5.8 «Положення про Репозитарій (електронну базу даних) Державного університету економіки і технологій» згадана робота буде розміщена в Електронному архіві Університету (Репозитарії ДУЕТ) та ознайомена з умовами такого розміщення.

18.06.2026 р.